

ΤΟ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΕΦΕΤΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Τμήμα 13^ο Τριμελές

Αποτελούμενο από τους: Θεόδωρο Ασημακόπουλο, Πρόεδρο Εφετών, Μαρία Αντζουλάτου και Σοφία Τσέκου –Πλιάτσικα (εισηγήτρια), Εφέτες Διοικητικών Δικαστηρίων και γραμματέα την Ειρήνη Μίαρη, δικαστική υπάλληλο,

συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 9 Ιουνίου 2015, για να δικάσει την από 23-7-2014 (ΑΚ ΠΡ 913/23-7-2014) προσφυγή,

της συνεταιριστικής οργάνωσης με την επωνυμία «ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΠΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ-ΠΙΝΔΟΣ», που εδρεύει στο Ροδοτόπι Ιωαννίνων, η οποία παραστάθηκε με τους πληρεξούσιους δικηγόρους Ιωάννη Δρυλλεράκη και Σωτήριο Δεμπεγιώτη,

κ α τ ά τ η ς : Επιτροπής Ανταγωνισμού, με έδρα στην Αθήνα, (οδός Κότσικα 1α και Πατησίων 70), που εκπροσωπείται από τον Πρόεδρό της και παραστάθηκε με τον πληρεξούσιο δικηγόρο Γεώργιο Γεραπετρίτη,

Προσθέτως παρεμβαίνοντες υπέρ της προσφεύγουσας: 1) Σωματείο με την επωνυμία «ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ» 2) ΝΠΔΔ με την επωνυμία «ΔΗΜΟΣ ΖΙΤΣΑΣ», 3) ΝΠΔΔ με την επωνυμία «ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ», που εκπροσωπούνται νόμιμα και παραστάθηκαν με τον πληρεξούσιο δικηγόρο Αντώνιο Κωσταγιάννη και 4) Ν.Π.Δ.Δ. με την επωνυμία «ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ», που εδρεύει στα Ιωάννινα (Πλ. Πύρου - Διοικητήριο) και εκπροσωπείται από τον Περιφερειάρχη, ο οποίος παραστάθηκε με την πληρεξουσία δικηγόρο Γεωργία Τατάγια .

Μετά τη συζήτηση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη

Η κρίση του είναι η εξής:

1. Επειδή, με την υπό κρίση προσφυγή, για την άσκηση της οποίας κατατέθηκε το νόμιμο παράβολο (βλ. σχετ. 1358477 έως 1358481 ειδικά έντυπα πα-

ραβόλου - σειράς Α) ζητείται παραδεκτά η ακύρωση της υπ' αριθμ. 563/VII/2013 απόφασης της Ολομέλειας της Επιτροπής Ανταγωνισμού, κατά το μέρος που με αυτήν επιβλήθηκε σε βάρος της προσφεύγουσας, πρόστιμο ύψους 12.409.620 ευρώ για τη συμμετοχή της σε απαγορευμένη οριζόντια σύμπραξη περί καθορισμού τιμών και κατανομής αγορών / πελατείας, από τον Απρίλιο του έτους 1997 έως τον Σεπτέμβριο του έτους 2010, κατά παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/1977 «Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού» (ΦΕΚ Α' 278), 101 παρ. 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (ΣΛΕΕ-πρώην 81 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας) και ήδη του άρθρου 1 του ν.3959/2011 «Προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού » (ΦΕΚ Α', 93).

2. Επειδή, στη δίκη παρεμβαίνουν παραδεκτώς, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 113 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν 2717/1999, ΦΕΚ Α' 99), υπέρ της ακύρωσης άλλως τροποποίησης της προσβαλλόμενης απόφασης, 1) Σωματείο με την επωνυμία «ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ», 2) ΝΠΔΔ με την επωνυμία «ΔΗΜΟΣ ΖΙΤΣΑΣ», 3) ΝΠΔΔ με την επωνυμία «ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ» και 4) Ν.Π.Δ.Δ. με την επωνυμία «ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ», δεδομένου ότι το ένδικο πρόστιμο, ιδιαιτέρως δε το ύψος αυτού κατά τους ισχυρισμούς τους πλήττει τον πρωτογενή τομέα της περιοχής οδηγώντας την προσφεύγουσα και τους μικρούς παραγωγούς που συνεργάζονται μαζί της σε οικονομικό αδιέξοδο, αλλά και άμεσα τα δικαιώματα εργασίας των μελών ή των δημοτών ή των πολιτών που εκπροσωπούν αντιστοίχως, όπως εκτίθενται και αναλύονται αυτά στα αντίστοιχα δικόγραφα των προσθέτων παρεμβάσεων. Τέλος, πρέπει να επιστραφεί, ανεξαρτήτως του αποτελέσματος της δίκης, το παράβολο που κατατέθηκε από το σωματείο των εργαζομένων, αξίας 500 ευρώ (βλ 1363844, 1363845, 1344718, 1363842, 1363843 σειρά Α' ειδικά έντυπα παραβόλου), λόγω του ότι δεν προβλέπεται παράβολο από το άρθρο 277 του ΚΔΔ για την άσκηση παρέμβασης.

3. Επειδή, ο ν. 703/1977 «Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού» (Α' 278) ορίζει, στο άρθρο 1 ότι : «1. Απαγορεύονται πάσαι αι συμφωνίαι μεταξύ επιχειρήσεων..., αι οποίαι έχουν

ως αντικείμενον ή αποτέλεσμα την παρακώλυσιν, τον περιορισμόν ή την νόθευσιν του ανταγωνισμού, ιδία δε αι συνιστάμεναι εις: α) τον άμεσον ή έμμεσον καθορισμόν των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής β)..γ) την κατανομήν των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού. [...]» και, στο άρθρο 1 παρ. 3, ότι «Εμπίπτουσαι εις την παράγραφον 1 του παρόντος άρθρου συμφωνίαι [...] δύνανται να κριθούν δι' αποφάσεως της Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού ως εν όλω ή εν μέρει ισχυραί, εφ' όσον πληρούν αθροιστικώς τις κάτωθι προϋποθέσεις: α) συμβάλλουν, επί ευλόγω συμμετοχή των καταναλωτών εις την προκύπτουσαν ωφέλειαν, εις βελτίωσιν της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή εις προώθησιν της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, β) δεν επιβάλλουν εις τας οικείας επιχειρήσεις περιορισμούς πέρα των απολύτως αναγκαίων δια την πραγματοποίησιν των ανωτέρω σκοπών και γ) δεν παρέχουν εις τας επιχειρήσεις ταύτας την δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού εις σημαντικόν τμήμα της οικείας αγοράς. ...". Εξάλλου, στο άρθρο 101 παρ.1 της Συνθήκης λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)(πρώην άρθρο 81 ΣΕΚ), ορίζονται τα εξής: «1.Είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύναται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς, και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται: α)στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, β)στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής, της διαθέσεως, της τεχνολογικής αναπτύξεως ή των επενδύσεων, γ)στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού, δ)στην εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών, έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό, ε)στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών».

4. Επειδή, τέλος, στο άρθρο 9 του ν.703/1977, όπως ισχύει, ορίζονται τα εξής: «1.Η Επιτροπή Ανταγωνισμού αν, μετά από σχετική έρευνα που διεξάγε-

Αριθμός Απόφασης: 1075/2016

ται είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν καταγγελίας ή αίτησης του Υπουργού Ανάπτυξης, διαπιστώσει παράβαση της παρ.1 του άρθρου 1 και των άρθρων 2, 2α και 5 ή των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, μπορεί με απόφαση της: α)να υποχρεώσει τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις ή τις ενώσεις επιχειρήσεων να παύσουν την παράβαση και να παραλείπουν αυτή στο μέλλον, β)να αποδέχεται, εκ μέρους των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων, την ανάληψη δεσμεύσεων, με τις οποίες θα παύει η παράβαση και να καθιστά τις δεσμεύσεις αυτές υποχρεωτικές για τις επιχειρήσεις, γ)να επιβάλλει μέτρα συμπεριφοράς ή διαρθρωτικού χαρακτήρα, τα οποία πρέπει να είναι αναγκαία και πρόσφορα για την παύση της παράβασης και ανάλογα με το είδος και τη βαρύτητα αυτής... δ)να απευθύνει συστάσεις σε περίπτωση παράβασης των άρθρων 1,2 και 2α, όπως προστίθενται με τον παρόντα νόμο 703/1977 και να απειλήσει πρόστιμο ή χρηματική ποινή ή και τα δύο, σε περίπτωση συνέχισης ή επανάλληψης της παράβασης, ε)να θεωρήσει ότι κατέπεσε το πρόστιμο ή η χρηματική ποινή ή και τα δύο, όταν με απόφασή της βεβαιώνεται η συνέχιση ή επανάλληψη της παράβασης, στ)να επιβάλλει πρόστιμο στις επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων που υπέπεσαν στην παράβαση... 2.Το κατά την προηγούμενη παράγραφο επιβαλλόμενο ή απειλούμενο πρόστιμο μπορεί να φθάνει μέχρι ποσοστού δεκαπέντε τοις εκατό (15%) των ακαθαρίστων εσόδων της επιχείρησης της χρήσης κατά την οποία έπαυσε η παράβαση ή, αν αυτή συνεχίζεται μέχρι την έκδοση της απόφασης, της τρέχουσας χρήσης ή της προηγούμενης της παράβασης χρήσης αντιστοίχως. Για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η σοβαρότητα και η διάρκεια της παράβασης...». Επακολούθησε ο ν. 3959/2011(ΦΕΚ Α' 93) «Προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού», στο άρθρο 25 του οποίου ορίζονται τα εξής: « 1. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού αν, ύστερα από σχετική έρευνα που διεξάγεται είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν καταγγελίας ή αίτησης του Υπουργού Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, διαπιστώσει παράβαση των άρθρων 1, 2 και 11 ή των άρθρων 101 και 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με απόφαση της, διαζευκτικά ή σωρευτικά, μπορεί: α) να απευθύνει συστάσεις σε περίπτωση παράβασης των άρθρων 1 και 2 του παρόντος ή των άρθρων 101 και 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. β) να υποχρεώσει τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις ή τις ενώσεις επιχει-

ρήσεων να παύσουν την παράβαση και να παραλείπουν αυτή στο μέλλον γ)δ) να επιβάλει πρόστιμο κατά την παράγραφο 2α στις επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων που υπέπεσαν στην παράβαση ή που δεν εκπληρώνουν αναληφθείσα από τις ίδιες δέσμευση η οποία έχει καταστεί υποχρεωτική, σύμφωνα με απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού κατ' εφαρμογή της παραγράφου 6. ε)2. α) Το πρόστιμο που επιβάλλεται ή επιβάλλεται κατά την περίπτωση δ', ε' και στ' της παραγράφου 1 μπορεί να φτάνει μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό (10%) του συνολικού κύκλου εργασιών της επιχείρησης της χρήσης κατά την οποία έπαυσε η παράβαση ή, αν αυτή συνεχίζεται μέχρι την έκδοση της απόφασης, της προηγούμενης της έκδοσης της απόφασης χρήσης..... Για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου λαμβάνονται υπόψη η σοβαρότητα, η διάρκεια, η γεωγραφική έκταση της παράβασης, η διάρκεια και το είδος της συμμετοχής στην παράβαση της συγκεκριμένης επιχείρησης, καθώς και το οικονομικό όφελος που αποκόμισε. Εφόσον είναι δυνατόν να υπολογιστεί το ύψος του οικονομικού οφέλους της επιχείρησης από την παράβαση, το ύψος του επιβαλλόμενου προστίμου δεν μπορεί να είναι μικρότερο από αυτό, ακόμα και αν υπερβαίνει το ποσοστό που ορίζεται στο πρώτο εδάφιο της παρούσας.....»

5. Επειδή, σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις, κάθε συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική μεταξύ επιχειρήσεων, η οποία έχει είτε ως αντικείμενο είτε ως εν δυνάμει αποτέλεσμα τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, είναι απαγορευμένη και συνεπάγεται τη δυνατότητα επιβολής από την Επιτροπή Ανταγωνισμού των πιο πάνω μέτρων και κυρώσεων. Ως εναρμονισμένη δε πρακτική, νοείται η μορφή εκείνη συντονισμού, η οποία, χωρίς να έχει φθάσει μέχρι του σημείου της συνάψεως κατά κυριολεξία συμφωνίας, αποτελεί, πάντως, συνεννόηση και εν τοις πράγμασι συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων, που αντικαθιστά συνειδητά τους κινδύνους του ανταγωνισμού και αντιστρατεύεται έτσι τη βασική αντίληψη των πιο πάνω διατάξεων, ότι κάθε επιχειρηματίας πρέπει να καθορίζει ο ίδιος, κατά τρόπο αυτόνομο, την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά. Και ναι μεν η εν λόγω αυτονομία δεν σημαίνει πως ο επιχειρηματίας στερείται την ευχέρεια να προσαρμόζεται, με τον τρόπο που θεωρεί κατάλληλο, στη διαπισ-

τούμενη ή την αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών του, ακόμα και υιοθετώντας πολιτική παρόμοια με τη δική τους, εκείνο όμως που απαγορεύεται αυστηρά στις επιχειρήσεις είναι κάθε άμεση ή έμμεση μεταξύ τους επαφή, αποκαλυπτική της πολιτικής τους και ικανή να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υπαρκτού ή δυνητικού ανταγωνιστή, εφόσον αυτό θα είχε, κατά τα προεκτεθέντα, ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τη νόθευση του ανταγωνισμού που, υπό κανονικές συνθήκες, διέπει τη λειτουργία της σχετικής αγοράς, λαμβανομένων υπόψη του όγκου της, της φύσεως των προϊόντων ή των υπηρεσιών που αποτελούν το αντικείμενό της, καθώς και του αριθμού και της σπουδαιότητας των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σ' αυτήν. Στην περίπτωση, εξ άλλου, κατά την οποία ορισμένη σύμπραξη, εν όψει του περιεχομένου της και των συγκεκριμένων συνθηκών, έχει, κατά τ' ανωτέρω, αντικείμενο που είναι καθ' εαυτό, από τη φύση του, βλαπτικό για τον ανταγωνισμό, στοιχειοθετείται, κατ' αρχήν, εκ μόνου του λόγου τούτου, παράβαση των ανωτέρω διατάξεων, χωρίς να απαιτείται ούτε περαιτέρω έρευνα για τα αποτελέσματά της στη σχετική αγορά, ούτε ειδική οικονομική ανάλυση της τελευταίας. Ούτε, άλλωστε, καθιστά επιτρεπτή την απαγορευμένη ως άνω σύμπραξη το ότι επιχειρήθηκε, ενδεχομένως, ως αντίδραση των παραβατών σε προηγούμενη, αντίθετη προς τον ανταγωνισμό, συμπεριφορά άλλων επιχειρήσεων. Τέλος, σύμφωνα με τις περί αποδείξεως διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (άρθρα 144 επ.), το δικαστήριο της ουσίας, εκδικάζοντας προσφυγή κατά πράξεως της Επιτροπής Ανταγωνισμού περί στοιχειοθετήσεως εναρμονισμένης πρακτικής, και προκειμένου να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση για τη διάπραξη της παραβάσεως, δεν είναι ανάγκη να διαθέτει άμεση απόδειξη για καθένα από τα γεγονότα που τη συγκροτούν, αλλά αρκεί, από την εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων - εκτίμηση που πρέπει βέβαια να είναι συνολική και συνδυαστική, και όχι αποσπασματική ή μεμονωμένη - να μπορεί αιτιολογημένα να συναγάγει δικαστικό τεκμήριο ότι η παράβαση έχει πράγματι διαπραχθεί. Κατά τη διαμόρφωση, ειδικότερα, της κρίσεώς του αυτής, το δικαστήριο μπορεί να λάβει υπ' όψη του και στοιχεία τα οποία, έστω και αν αυτοτελώς εξεταζόμενα θα ήταν ανεπαρκή, συνεκτιμώμενα με το λοιπό αποδεικτικό υλικό, μπορούν εύλογα να θεμελιώσουν σοβαρές ενδείξεις για τη διάπραξη της παραβάσεως. (Παγία, ως προς τα ανωτέρω, η νομολογία, πρβλ., μεταξύ άλλων, ΣτΕ 2774/2014, 2780/2012 7μ., 1934/2013 7μ,

3859/2014, με τις εκεί περαιτέρω παραπομπές σε νομολογία του ΔΕΚ και του ΠΕΚ). Τέλος, επί επιβολής προστίμου για παράβαση των διατάξεων περί ανταγωνισμού λαμβάνονται υπ' όψιν, προς το σκοπό εξασφάλισης της αποτελεσματικότητας και της αποτρεπτικότητας του προστίμου, εντός του πλαισίου της αρχής της αναλογικότητας, η σοβαρότητα και η διάρκεια της παραβάσεως, ο σκοπός του προστίμου, ο οποίος συνίσταται στην καταστολή κάθε παράνομης συμπεριφοράς και στην πρόληψη επαναλήψεώς της, ο αριθμός, το μέγεθος και η οικονομική ισχύς των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων, ως προς τα οποία αποτελεί ένδειξη ο συνολικός κύκλος εργασιών των εν λόγω επιχειρήσεων, η έκταση των επιβλαβών για την αγορά οικονομικών συνεπειών της συμπτράξεως, η συμπεριφορά, ο βαθμός ενοχής και το κέρδος κάθε επιχείρησης.

6. Επειδή, από τα στοιχεία της δικογραφίας, προκύπτουν τα εξής: Στις 2/9/2010, με βάση πληροφορίες που περιήλθαν σε γνώση της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού για επικείμενη συντονισμένη αύξηση των τιμών των παραγόμενων προϊόντων πολλών εταιριών του κλάδου της κρεοπαραγωγού πτηνοτροφίας από 1/09/2010, αποφασίστηκε η διενέργεια σχετικής αυτεπάγγελτης έρευνας για ενδεχόμενη παράβαση του άρθρου 1 ν. 703/77 (ήδη άρθρο 1 ν. 3959/2011) και του άρθρου 101 ΣΛΕΕ. Στο πλαίσιο της αυτεπάγγελτης αυτής έρευνας, μεταξύ άλλων: α) διενεργήθηκαν αιφνιδιαστικοί επιτόπιοι έλεγχοι σε τέσσερις (4) επιχειρήσεις του κλάδου, καθώς και στο Σύνδεσμο Πτηνοτροφικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (ΣΠΕΕ), στα γραφεία της ΠΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗΣ - Κεντρικής Κλαδικής Συνεταιριστικής Ένωσης Πτηνοτροφικών Προϊόντων, καθώς και στα γραφεία της Πανελλήνιας Ένωσης Οργανώσεων Πτηνοτρόφων Παραγωγών (ΠΕΟΠΠ), β) στάλθηκε σειρά ερωτηματολογίων σε είκοσι επτά (27) επιχειρήσεις του κλάδου, οι περισσότερες εκ των οποίων μέλη του ΣΠΕΕ, για τη συλλογή απαραίτητων για τον αυτεπάγγελο έλεγχο στοιχείων. Το άθροισμα του κύκλου εργασιών των εν λόγω επιχειρήσεων εκτιμάται σε περίπου 90% του συνολικού ετήσιου κύκλου εργασιών της αγοράς (στοιχεία 2010), και γ) κλήθηκαν στα γραφεία της υπηρεσίας για παροχή πληροφοριών εκπρόσωποι δεκαπέντε (15) επιχειρήσεων και συνεταιρισμών του κλάδου, καθώς και από την Πτηνοτροφική-Συνεταιριστική Ένωση. Όπως αναφέρεται στην προσβαλλόμενη απόφαση, με βάση τα στοιχεία της έρευνας και της συνακόλου-

θης (προφορικής και γραπτής) διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής, διαπιστώθηκε ότι, επί πολλά έτη, και ειδικότερα από το έτος 1996 έως και το έτος 2010, πολλές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της κρεοπαραγωγού πτηνοτροφίας συνεννοούνταν μεταξύ τους για το συντονισμό της εμπορικής τους πολιτικής, με κύριο σκοπό τον από κοινού καθορισμό τιμών πώλησης των προϊόντων τους (ήτοι του νωπού και κατεψυγμένου κοτόπουλου) προς το επόμενο επίπεδο της παραγωγικής αλυσίδας (χονδρέμποροι, σούπερ μάρκετ, ψησταριές, κρεοπώλες), για τον καταμερισμό πελατών, με συμπληρωματικό σκοπό τη διατήρηση της υφιστάμενης κατανομής πελατείας, προκειμένου να ισχυροποιηθεί η μεταξύ τους σύμπραξη. Στο πλαίσιο της εν λόγω σύμπραξης, ο Σύνδεσμος Πτηνοτροφικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (ΣΠΕΕ) είχε σημαντικό ρόλο στην οργάνωση των συναντήσεων, στην οποία συμμετείχαν και επιχειρήσεις που δεν ήταν μέλη του ΣΠΕΕ (όπως η προσφεύγουσα). Ειδικότερα, ο εκπρόσωπος και η γραμματέας του Συνδέσμου, επιλαμβάνεται της οργάνωσης των συναντήσεων, των προσκλήσεων, της τήρησης των πρακτικών σχετικά με όσα συζητούνται και συμφωνούνται, της αποστολής ενημερώσεων - επιστολών υπενθύμισης των συμφωνηθέντων, της συλλογής στοιχείων που χρησιμοποιεί για τη διαμόρφωση των προτεινόμενων τιμών και για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τα συμφωνηθέντα. Βασική δραστηριότητα των επιχειρήσεων του κλάδου κρεοπαραγωγού πτηνοτροφίας είναι η σφαγή, τυποποίηση και χονδρική πώληση κοτόπουλου προς τα κανάλια διανομής: χονδρέμπορους, σούπερ μάρκετ, κρεοπωλεία και ψητοπωλεία. Το κοτόπουλο μπορεί να πωλείται συσκευασμένο ή μη, ολόκληρο ή μη (ήτοι συσκευασμένο ανά μέρος του σώματος), επεξεργασμένο ή μη, νωπό ή κατεψυγμένο. Από το συνδυασμό αυτών των χαρακτηριστικών προκύπτουν πολλά παράγωγα προϊόντα, τα οποία και καλούνται από κοινού «προϊόντα κοτόπουλου». Η τυπική επιχείρηση του κλάδου παραλαμβάνει νεοσσούς από πιστοποιημένα εκκολαπτήρια, αναλαμβάνει την πάχυνση και σφαγή τους, και κατόπιν τα προωθεί προς τα τέσσερα προαναφερόμενα κανάλια διανομής. Οι περισσότερες επιχειρήσεις, και δη οι μεγαλύτερες, είναι πλήρως καθετοποιημένες, δεδομένου ότι δραστηριοποιούνται, τόσο στην εκκόλαψη, όσο και στην επεξεργασία και διανομή των προϊόντων τους, ενώ συμμετέχουν και σε άλλες συναφείς αγορές, όπως αυτές των φυραμάτων και λοιπών ζωοτροφών. Στα αρχικά στάδια, η έρευνα της αρμόδιας υπηρεσίας της Επιτροπής Αντα-

γωνισμού επεκτάθηκε σε 26 επιχειρήσεις του κλάδου. Τα περισσότερα στοιχεία της έρευνας συνίστανται σε χειρόγραφα ή μηχανογραφημένα σημειώματα που είχαν συνταχθεί από τον εκπρόσωπο του ΣΠΕΕ, ως καταγραφή των συνεννοήσεων και συμφωνιών αναφορικά με τον οριζόντιο καθορισμό τιμών και την κατανομή πελατείας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, τα οποία και εντοπίστηκαν κατά τον έλεγχο κλιμακίου της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού στα γραφεία του ΣΠΕΕ στις 3/9/2010. Ειδικότερα, στην από 21-9-2010 ένορκη κατάθεσή του σε κλιμάκιο ελέγχου της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού, ο εκπρόσωπος του ΣΠΕΕ [.....], δέχεται ότι ο ίδιος είναι «ο συντάκτης των σημειώσεων για τις συσκέψεις που αναφέρονται στις τιμές», αναφέροντας παράλληλα ότι κρατούσε τις σημειώσεις για δικό του λογαριασμό. Εξειδικεύοντας το περιεχόμενο της συμφωνίας, ο ίδιος κατέθεσε, επίσης, ότι οι τιμές που βρέθηκαν στα έγγραφα δεν είναι τιμοκατάλογοι, είναι σημειώσεις – μπούσουλας που τον συμφωνούσαν οι πτηνοτρόφοι. Τον κατάλογο με τις τιμές τον αποφάσιζαν οι παριστάμενοι στις συσκέψεις. Έλεγαν πχ 5 % πάνω για να μη χάσουν λεφτά γιατί ήταν σε οριακή κατάσταση. Οι συσκέψεις αυτές στα καφενεία κλπ σε Αθήνα και περιφέρεια επίτηδες ήταν προφορικές και δεν τηρούνταν πρακτικά. Οι συμφωνούμενες τιμές μεταξύ πτηνοτρόφων κατά κύριο λόγο αναφέρονται σε τιμές στο διακινητή. Περαιτέρω, ο ανωτέρω εκπρόσωπος προσδιορίζει ως χρονικό σημείο έναρξης της πρακτικής συντονισμού τιμών μεταξύ των πτηνοτροφικών επιχειρήσεων ήδη την εποχή που η αγορά λειτουργούσε με αγορανομικές ρυθμίσεις. Σχετικά με την τήρηση πρακτικών – και πέραν των δικών του χειρόγραφων ή μηχανογραφημένων σημειωμάτων που εντοπίστηκαν στη γραμματεία του ΣΠΕΕ τα πρακτικά δεν τηρούνταν εγγράφως. Εξάλλου, ο εν λόγω εκπρόσωπος κατέθεσε ότι δεν παρακολουθείτο η συμμόρφωση, διότι ήταν πάρα πολλά τα μέλη. Καθ' όλη την επίμαχη περίοδο (1996 – 2010), ο [.....] του ΣΠΕΕ, [.....] κυκλοφορούσε, ως εκδότης και διευθυντής για τα μέλη, το μηνιαίο ενημερωτικό περιοδικό «Πτηνοτροφία και Πολιτισμός», το οποίο περιείχε, μεταξύ άλλων, πτηνοτροφικά νέα, στατιστικά για την πτηνοτροφική παραγωγή και πολλά άρθρα. Από την ανάγνωση των διαθεσίμων τευχών σε ηλεκτρονική μορφή που συνέλεξε το κλιμάκιο της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού κατά τον έλεγχο στα γραφεία του ΣΠΕΕ, προκύπτει πως αρκετά συχνά ο ανωτέρω εκπρόσωπος προέτρεπε τα μέλη και για διαμόρφωση κοινής τιμολογιακής πολιτικής, ώστε – κα-

τά τον ίδιο – να προστατευθούν τα συμφέροντα του κλάδου από πρακτικές τιμολόγησης σε επίπεδα κάτω του κόστους. Η σύμπραξη αυτή, κατά την άποψη του ελέγχου, προκύπτει ευθέως, ιδίως, από: (α) μηχανογραφημένα πρακτικά και χειρόγραφα πρακτικά συναντήσεων μεταξύ των ανταγωνιστριών εταιριών, καθώς και το υπογεγραμμένο συμφωνητικό του έτους 1997, (β) την εξώδικη δήλωση-διαμαρτυρία σε ανύποπτο χρόνο (2000) εταιρίας μέλους του ΣΠΕΕ, η οποία και επιβεβαιώνει ευθέως τις εν λόγω πρακτικές, (γ) επιστολές που στέλνονται στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις από τον ανωτέρω εκπρόσωπο, ως επιβεβαίωση των συμφωνηθέντων στις συναντήσεις, και (δ) επιστολές – προσκλήσεις για συναντήσεις με θέμα «εμπορικά ζητήματα», καθώς και από συμπληρωματικά στοιχεία επικοινωνίας μεταξύ ανταγωνιστικών εταιριών. Η συνδυαστική αξιολόγηση και ερμηνεία των ως άνω στοιχείων καταδεικνύει, κατά την άποψη του ελέγχου, ότι, από το έτος 1996 έως και το έτος 2010, εκπρόσωποι πτηνοτροφικών επιχειρήσεων (οι ίδιοι οι επιχειρηματίες και στελέχη των επιχειρήσεων αυτών) συναντιόντουσαν σε τακτική βάση για τη συζήτηση «εμπορικών θεμάτων» ή «οικονομικών θεμάτων», τα οποία, ωστόσο, τακτικά περιελάμβαναν και συνεννοήσεις σχετικά με τις τιμές και, ειδικότερα, το συντονισμό της μελλοντικής τιμολογιακής τους πολιτικής. Τα στοιχεία της έρευνας συνίστανται πρωτίστως, όπως προαναφέρθηκε, σε μηχανογραφημένα έγγραφα ή χειρόγραφες σημειώσεις του εκπροσώπου του ΣΠΕΕ, τα οποία και εντοπίστηκαν κατά τον έλεγχο κλιμακίου της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού στα γραφεία του ΣΠΕΕ στις 3/9/2010. Τα εν λόγω έγγραφα συνήθως τιτλοφορούνται ως «Πανελλήνια σύσκεψη κρεοπαραγωγών-πτηνοτρόφων», φέρουν συγκεκριμένη ημερομηνία και θέμα «Τιμές κοτόπουλου» ή «Αναπροσαρμογή τιμών κοτόπουλου», ενώ καταγράφουν – πλην ελαχίστων εξαιρέσεων – και τους παρόντες εκπροσώπους των εμπλεκόμενων εταιριών. Ακολούθως, αναφέρονται συνοπτικά και ανά έτος, τα ανευρεθέντα στοιχεία που αφορούν σε συντονισμό της τιμολογιακής πολιτικής των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων (ιδίως οριζόντιος καθορισμός τιμών, αυξήσεων και κατώτατων τιμών). Για το έτος 1996, βρέθηκε χειρόγραφο σημείωμα του ανωτέρω εκπροσώπου που αποτυπώνει τη συμφωνία που επετεύχθη σε συνάντηση της 10/9/1996. Το εν λόγω έγγραφο φέρει τη μορφή σημείωσης προκειμένου να σταλεί σχετική επιστολή στους παρόντες στη συνάντηση, οι οποίοι ωστόσο δεν καταγράφονται ρητώς. Από τα στοιχεία του φακέλου επιβε-

Αριθμός Απόφασης: 1075/2016

βαιώνεται η πραγματοποίηση έξι συνολικά συναντήσεων μεταξύ ανταγωνιστών κατά το έτος 1997. Συγκεκριμένα: Τον Απρίλιο, στις 18/4/1997 γίνεται συνάντηση όπου αποφασίζεται χαρακτηριστικά ότι: «Από Δευτέρα 5/5/97 η τιμή του νωπού κοτόπουλου ορίζεται στις 550 δρχ/κιλό κατώτατη. [...] Ποτέ κάτω από 600 δρχ. ακόμα και οι προσφορές θα πωλούνται κοτόπουλα στις αλυσίδες». Το Μάιο λαμβάνουν χώρα δύο συναντήσεις, στις 5 και στις 20 Μαΐου 1997. Σύμφωνα με τις εν λόγω χειρόγραφες σημειώσεις, αποφασίστηκε το ύψος των χονδρικών τιμών του νωπού και ημερομηνία ισχύος. Το Σεπτέμβριο του 1997 πραγματοποιήθηκαν δύο ακόμη συναντήσεις. Σχετικά με την πρώτη εξ αυτών, στις 11/9/97, βρέθηκε χειρόγραφο που τιτλοφορείται ως «Συμφωνητικό Πρακτικό» που αναφέρει επί λέξε-
ι: «Σήμερα 11/9/97 οι παρακάτω υπογεγραμμένοι συμφωνούν τα ακόλουθα: 1) Από Δευτέρα 29/9/97 ισχύουν πανελληνίως νέες τιμές του κοτόπουλου ανά κατηγορίες. [...] 4) Οι τιμές που θα ισχύσουν είναι οι εξής, το κατώτερο ολόκληρο νωπό κοτόπουλο στους αντιπροσώπους στο σφαγείο 560 δρχ/κιλό. Στα SUPER MARKET 580 δρχ/κιλό Στα MARKET κρεάτων 570 δρχ/κιλό Στα κρεοπωλεία άνω των 600 δρχ/κιλό Πόδια 730 δρχ – Στήθος 930 δρχ/κιλό [...]» Η συμφωνία που επετεύχθη κατά την ως άνω συνάντηση φέρει και τις υπογραφές των παριστάμενων επί του «Συμφωνητικού». Οι εμπλεκόμενες εταιρίες που υπογράφουν τη συμφωνία μέσω των εκπροσώπων τους είναι οι: Αφοί Λειβαδίτη ABEE, Σύνκο ABEE (νυν Αγροζώή ABEE), Δ. Κελαϊδίτης & ΣΙΑ ΕΠΕ, Θ. Νιτσιάκος ABEE, ΑΠΣΙ Πίνδος και ΑΠΣ Άρτας. Η επόμενη συνάντηση λαμβάνει χώρα στις 17/9/97, τα πρακτικά της οποίας τιτλοφορούνται ως: «Συνεδρίαση Δ/ντων Πωλήσεως». Η τελευταία συνάντηση για το έτος 1997, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία του φακέλου, πραγματοποιείται τον Οκτώβρη, στις 7/10/97. Στα μηχανογραφημένα πρακτικά της συνάντησης αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι: «Θα σταλούν FAX στα SUPER MARKET ότι από Δευτέρα 27 Οκτωβρίου 1997 θα ισχύσουν οι εξής τιμές χονδρικής: [ακολουθεί αναλυτική λίστα τιμών ανά κανάλι πώλησης και κατηγορία προϊόντος]». Το 1998 πραγματοποιούνται δύο συναντήσεις μεταξύ ανταγωνιστών, τον Ιούλιο και το Σεπτέμβριο, τα πρακτικά των οποίων φέρουν τον τίτλο «Πανελλήνια Σύσκεψη Κρεοπαραγωγών» και «Πανελλήνια Σύσκεψη Πτηνοτροφίας Κρεοπαραγωγών» αντίστοιχα. Στη συνάντηση της 2/7/98 αποφασίζεται: «[...] η εφαρμογή των τιμών Νοεμβρίου 1997 από 6/7/98. 560 Αντιπρόσωποι, 580 SUPER

MARKET, 600 Κρεοπωλεία». Από το περιεχόμενο του εγγράφου αυτού συνάγεται ότι προϋπήρξε συμφωνία επί των τιμών το Νοέμβριο του προηγούμενου έτους. Στη συνάντηση στις 10/9/98 αναφέρεται ως «Θέμα 2ο: Τιμές Κατώτατες. Στα σφαγεία 570 Αντιπρόσωποι, SUPER MARKET 600, MEAT MARKET 590, Κρεοπωλεία 620 [...]». Κατά το έτος 2000, πραγματοποιούνται έξι συνολικά συναντήσεις μεταξύ ανταγωνιστών με αντικείμενο τη συμφωνία επί των τιμών πώλησης των προϊόντων νωπού κοτόπουλου, και ειδικότερα τους μήνες Μάρτιο, Ιούνιο, Σεπτέμβριο και Δεκέμβριο πάλι στα γραφεία του ΣΠΕΕ. Προκύπτουν, επίσης, στοιχεία και για μία σχετική συνάντηση εκτός γραφείων ΣΠΕΕ στις 28/9/2000, καθώς και για μία ακόμη συνάντηση στις 9/2/2000 με θέμα «Τα εμπορικά του κοτόπουλου». Τον Σεπτέμβριο, και συγκεκριμένα στις 6/9/2000, σε χειρόγραφο σημείωμα που τιτλοφορείται «Πανελλήνια Σύσκεψη» αναφέρονται τα θέματα ημερήσιας διάταξης σε μηχανογραφημένη λίστα, ένα εκ των οποίων είναι και η «αναπροσαρμογή τιμών πτηνοτροφικών προϊόντων». Στις 20/12/2000, πραγματοποιείται η τελευταία καταγεγραμμένη συνάντηση του 2000. Στις σχετικές σημειώσεις που τιτλοφορούνται «Πανελλήνια Σύσκεψη Κρεοπαραγωγού Πτηνοτροφίας», καταγράφεται ρητώς, μεταξύ άλλων, ότι «.....συμφωνήθηκαν οι παρακάτω τιμές. Στο σφαγείο 620, Super Market 650, Κρεοπωλεία 680. Ισχύουν από 1/1/2001 στα Super Market. Στα κρεοπωλεία από 27/12/2000 όπως και στα σφαγεία.....». Η σύμπραξη ορισμένων πτηνοτροφικών επιχειρήσεων για καθορισμό των τιμών πώλησης, καθώς και η ενεργή εμπλοκή του ΣΠΕΕ, επιβεβαιώνεται και από την εξώδικη δήλωση εταιρίας μέλους του Συνδέσμου προς το ΣΠΕΕ για το θέμα αυτό σε ανύποπτο χρόνο, ήδη από τον Σεπτέμβριο του 2000. Ειδικότερα, με αφορμή την εξαγορά της εταιρίας ΑΦΟΙ ΜΙΜΙΚΟΥ ΑΕ από την εταιρία HQF ΑΕΤ, η τελευταία εισήλθε στον κλάδο της πτηνοτροφίας και άρχισε να συμμετέχει σε συναντήσεις του Συνδέσμου με το προαναφεθέν περιεχόμενο. Οι ενστάσεις της εταιρίας HQF ΑΕΤ επί των συμφωνιών καθορισμού τιμών και συντονισμού της τιμολογιακής έχουν αποτυπωθεί στο από 22/9/2000 κείμενο εξώδικης διαμαρτυρίας προς το Σύνδεσμο που επιδόθηκε στις 25/9/2000. Για το έτος 2001, έχουν βρεθεί σημειώσεις τριών συναντήσεων κατά τους μήνες Ιούνιο και Ιούλιο, και συγκεκριμένα στις 27/6/2001, 12/7/2001 και 18/7/2001. Οι συναντήσεις αυτές αναφέρονται στα χειρόγραφα «πρακτικά» ως «Σύσκεψη Κρεοπαραγωγού Πτηνοτροφίας». Η συνεννόηση των εμπλεκόμενων

Αριθμός Απόφασης: 1075/2016

μερών συνεχίστηκε και κατά το έτος 2002, όπου εντοπίστηκαν έγγραφα στοιχεία σχετικά με τουλάχιστον πέντε συναντήσεις, δύο τον Ιούλιο, δύο τον Αύγουστο και μία τον Οκτώβριο. Ακολούθως, εντοπίστηκαν έγγραφα πειστήρια για τουλάχιστον πέντε συνολικά συναντήσεις μεταξύ ανταγωνιστών κατά το έτος 2003: τρεις το Μάιο, μία τον Ιούνιο και μία τον Αύγουστο με θέμα τις «Τιμές πωλήσεως κοτόπουλου», από την πρώτη συνάντηση προέκυψε κατάλογος τιμών ανά κανάλι διανομής, αλλά και ανά κατηγορία προϊόντος. : «Στο σφαγείο 550, στον αντιπρόσωπο, στο meat market 570-600, στον κρεοπώλη 620, Super Market 620 (χύμα) 650(συσκευασμένο) κατ' ελάχιστο, Αποστεωμένο 1000, Φιλέτο στήθος 1600, Μπούτια 600, Στήθος 1100, Φιλέτο πόδι 1200, Ψησταριές 650, Ψιλά κοτόπουλα 520 (1100-1300 γρ), Ψείρες κοτόπουλα 450 (κάτω από 1000 γρ.) Κατεψυγμένα υπέρβαρα 420. Οι τιμές ισχύουν από 10/5/2003». Με βάση τα στοιχεία, το 2004 πραγματοποιούνται τουλάχιστον τέσσερις συναντήσεις: Στις 15/4/2004 λαμβάνει χώρα συνάντηση με θέμα «Τιμές κοτόπουλου (κρίσης)» στην οποία: «Απεφασίσθη να ισχύσουν οι τιμές κατάλογος της 1/9/2004 [εννοείται της 1/9/2003] από Δευτέρα 26/5/2004. Και από 1/6/2004 συν 8% επί των τιμών της 1/9/2004 [εννοείται της 1/9/2003] [...]».Στις 25/5/2004, πραγματοποιείται συνάντηση όπου «αποφασίσθηκε από 1/6/2004 να ισχύσουν νέες τιμές πώλησης κοτόπουλου, περίπου οι ίδιες που είχαν συμφωνηθεί την 1/9/2003». Τέλος, κατά τον επιτόπιο έλεγχο στα γραφεία του ΣΠΕΕ βρέθηκε μηχανογραφημένο σημείωμα ημερομηνίας 10/12/2004, στο οποίο αναγράφεται: «Αποφασίστηκε ότι από Τετάρτη 15/12/2004 θα ισχύσουν οι παρακάτω κατώτερες τιμές:... [ακολουθεί λίστα τιμών κοτόπουλου ανά κανάλι πωλήσεων]». Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, τουλάχιστον τρεις συναντήσεις έλαβαν χώρα κατά το έτος 2005. Ειδικότερα: Το Μάρτιο, και συγκεκριμένα στις 10/3/2005, πραγματοποιείται συνάντηση, στην οποία – βάσει των χειρόγραφων σημειώσεων που εντοπίστηκαν από το αρμόδιο κλιμάκιο ελέγχου της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού – συζητήθηκαν πάλι θέματα καθορισμού τιμών. Ειδικότερα, καταγράφεται ότι «Ως προς τις τιμές απεφασίσθησαν τα παρακάτω:...» και αμέσως από κάτω επαναλαμβάνεται χειρόγραφα η ημερομηνία της συνάντησης με το εξής δακτυλογραφημένο κείμενο: «Αποφασίστηκε ότι από 15/3/2005 θα ισχύσουν οι κάτωθι τιμές: [ακολουθεί μηχανογραφημένη αναλυτική λίστα τιμών ανά προϊόν και κανάλι πωλήσεως]. Σχετικά με τη συνάντηση του Ιου-

Αριθμός Απόφασης: 1075/2016

νίου, εντοπίστηκε έτερο σημείωμα ημερομηνίας 15/6/2005 με το εξής περιεχόμενο: «Αποφασίστηκε ότι από 20/6/2005 θα ισχύσουν οι κάτωθι τιμές: [ακολουθεί λίστα τιμών ανά προϊόν και κανάλι διανομής]». Συναφώς, τον Ιούλιο (12/7/2005) πραγματοποιήθηκε και πάλι συνάντηση με θέμα την «αναπροσαρμογή τιμών κοτόπουλου». Στο σχετικό πρακτικό αναφέρεται χειρόγραφα ότι «αποφασίστηκαν οι παρακάτω τιμές: [ακολουθεί μηχανογραφημένη λίστα τιμών ανά προϊόν και κανάλι διανομής]». Περαιτέρω, το κλιμάκιο ελέγχου της Γ.Δ.Α εντόπισε στοιχεία και για τουλάχιστον τέσσερις συναντήσεις κατά τη διάρκεια του 2007, όπως προκύπτει από τις προσκλήσεις του εκπροσώπου του ΣΠΕΕ και της γραμματείας του ΣΠΕΕ προς τις εταιρίες (αντίστοιχες με εκείνες προηγούμενων ετών). Συγκεκριμένα: Τον Ιούλιο, στην πρόσκληση της γραμματείας του ΣΠΕΕ με ημερομηνία 28/6/2007 αναφέρεται: «Την Πέμπτη 5/7/2007 και ώρα 12 το μεσημέρι στα γραφεία του ΣΠΕΕ θα λάβει χώρα σύσκεψη κρεοπαραγωγού πτηνοτροφίας προκειμένου να γίνει ενημέρωση γύρω από τις τελευταίες εξελίξεις σε θέματα που αφορούν τον κλάδο και συζήτηση επί των θεμάτων που τέθηκαν, στην συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στα Γιάννενα στις 25/6/2007. Η παρουσία όλων είναι απαραίτητη». Όπως προκύπτει από την πρόσκληση αυτή, τα μέρη, πέραν της συνάντησης στην οποία προσκαλούνται, είχαν ήδη συναντηθεί στα Ιωάννινα τον Ιούνιο, εκτός γραφείων ΣΠΕΕ. Κατά την ακροαματική διαδικασία επιβεβαιώθηκε ότι πράγματι έλαβε χώρα η προγενέστερη αυτή συνάντηση στα Γιάννενα. Τον Σεπτέμβριο, στην πρόσκληση με ημερομηνία 12/9/2007 προς τις συγκεκριμένες εταιρίες, αναφέρεται ότι: «Την Τετάρτη 19 Σεπτεμβρίου 2007 και ώρα 12 το μεσημέρι στα γραφεία του ΣΠΕΕ θα λάβει χώρα Πανελλήνια Σύσκεψη Κρεοπαραγωγού Πτηνοτροφίας προκειμένου να συζητηθεί το οικονομικό θέμα της πτηνοτροφίας ύστερα από τις δραματικές αυξήσεις στις τιμές των δημητριακών...». Τον Οκτώβριο, σε αντίστοιχη πρόσκληση με ημερομηνία 4/10/2007 αναφέρεται ότι: «Την Πέμπτη 11 Οκτωβρίου 2007 και ώρα 12 το μεσημέρι στα γραφεία του ΣΠΕΕ θα λάβει χώρα Πανελλήνια Σύσκεψη Κρεοπαραγωγού Πτηνοτροφίας προκειμένου να συζητηθεί το οικονομικό θέμα της πτηνοτροφίας ύστερα από τις δραματικές αυξήσεις στις τιμές των δημητριακών». Πέραν της χρονικής αλληλουχίας και συνάφειας ως προς τον τύπο και εν γένει θεματολογία της εν λόγω πρόσκλησης και αντίστοιχων προσκλήσεων παρελθόντων ετών, πρόσθετα – συγκλίνοντα και επιβεβαιωτικά – αποδεικτικά στοιχεία δεν κατα-

λείπουν αμφιβολία ως προς το αληθινό περιεχόμενο των ως άνω συναντήσεων, το οποίο αφορά, όπως και στο παρελθόν, το συντονισμό της τιμολογιακής πολιτικής των εμπλεκόμενων μερών. Πιο συγκεκριμένα, επί της από 4/10/2007 πρόσκλησης, η εταιρία HQF ΑΕΤ έστειλε σε ανύποπτο χρόνο σχετική απάντηση, από το περιεχόμενο της οποίας επιβεβαιώνεται ότι αντικείμενο της συνάντησης ήταν (και πάλι) ο καθορισμός τιμών. Όπως υπογραμμίζεται στην από 10/10/2007 απάντηση της HQF ΑΕΤ προς το ΣΠΕΕ: «..Αναφερόμενοι στην από 4.10.2007 πρόσκληση του ΣΠΕΕ για την συμμετοχή μας σε Πανελλήνια Σύσκεψη Κρεοπαραγωγού Πτηνοτροφίας στις 11.10.2007, σας γνωρίζουμε ότι η εταιρία μας δεν επιθυμεί να συμμετάσχει στην σύσκεψη, ούτε προτίθεται να εφαρμόσει τις όποιες τυχόν αποφάσεις του Συνδέσμου σχετικές με οικονομικά θέματα. Οι λόγοι της απόφασής μας αυτής εξηγούνται αναλυτικά σε σχετική εξώδικη δήλωση-διαμαρτυρία που σας αποστείλαμε το έτος 2000». Περαιτέρω, κατά την ίδια περίοδο, ο ΠΕΟΠΠ κατηγορούσε το ΣΠΕΕ για οριζόντιο καθορισμό, εκ μέρους των ελεγχόμενων επιχειρήσεων, των τιμών αγοράς των πρώτων υλών τους από τους προμηθευτές τους. Ειδικότερα, κατά τον επιτόπιο έλεγχο στα συστεγαζόμενα γραφεία της Πτηνοτροφικής – Συνεταιριστικής Ένωσης και της ΠΕΟΠΠ, βρέθηκε επιστολή της ΠΕΟΠΠ προς τον Υπουργό και αρμόδιο Υφυπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης με ημερομηνία 28/06/2007, στην οποία γίνεται λόγος για καθορισμό τιμών αγοράς εκ μέρους των επιχειρήσεων που προμηθεύονται ζώντα πουλερικά για τα σφαγεία τους με αφορμή τη γρίπη των πτηνών στις αρχές του 2006. Συγκεκριμένα, στη σχετική επιστολή, που συντάχθηκε επίσης σε ανύποπτο χρόνο, αναφέρεται: «Εκείνη την περίοδο, και με πρόσχημα την καθίζηση της αγοράς, τα σφαγεία (μεταποιητές) στα οποία πωλούμε τα ζώντα κοτόπουλα που παράγουμε [ενν. οι ελεγχόμενες πτηνοτροφικές εταιρίες που αγοράζουν τα πουλερικά για τα σφαγεία τους], μείωσαν τις τιμές αγοράς αιτιολογώντας την ως αδυναμία λόγω των έκτακτων γεγονότων να δώσουν καλλίτερες τιμές. [...] Από τότε όμως πέρασε καιρός και οι λόγοι που οδήγησαν τα σφαγεία στη μείωση των τιμών δεν συντρέχουν πλέον, εφ' όσον η αγορά έχει ομαλοποιηθεί πλήρως και τα σφαγεία διεκδικούν και παίρνουν αυξήσεις στην αγορά αλλά κατά ένα μυστηριώδη τρόπο, καμία μεταποιητική επιχείρηση που αγοράζει τα προϊόντα μας δεν έχει επανέλθει-έστω- στις προ κρίσεως τιμές. Είναι τυχαία και συμπτωματική η ταύτιση στην πολιτική τιμών

τόσων πολλών επιχειρήσεων;». Στον ίδιο χώρο βρέθηκε και δεύτερη επιστολή της ΠΕΟΠΠ με ημερομηνία 11/7/2007, η οποία απευθυνόταν στο ΣΠΕΕ και την Πτηνοτροφική-Συνεταιριστική Ένωση, και ανέφερε: «Πληροφορηθήκαμε ότι αποφασίσατε ή σκοπεύετε να προβείτε σε μείωση των τιμών ζώντων πτηνών που πληρώνεται τους συνεργαζόμενους πτηνοτρόφους-παραγωγούς κρεοπαραγωγής ή κατά περίπτωση και ανάλογα με την πολιτική της κάθε μεταποιητικής εταιρείας σε αύξηση της τιμής του μείγματος ζωοτροφών (φύραμα) ή την ποιοτική υποβάθμιση του φυράματος για τον περιορισμό του κόστους». Στην από 24/7/2007 απάντησή του, ο ΣΠΕΕ αρνήθηκε τις αναφορές του ΠΕΟΠΠ που παρέπεμπαν σε σύσταση καρτέλ. Για το έτος 2008, από τον έλεγχο στα ηλεκτρονικά αρχεία του ΣΠΕΕ βρέθηκαν: η από 26/9/2008 πρόσκληση του ΣΠΕΕ για σύσκεψη στις 30/9/2008, η από 2/10/2008 πρόσκληση του ΣΠΕΕ για σύσκεψη στις 10/10/2008, η από 10/10/2008 πρόσκληση του ΣΠΕΕ για σύσκεψη στις 16/10/2008. Οι εν λόγω προσκλήσεις αποστέλλονται από το ΣΠΕΕ και υπογράφονται, ως συνήθως, από τον εν λόγω εκπρόσωπο, αφορούν δε σε «σύσκεψη Διευθυντών Πωλήσεων προκειμένου να συζητηθούν εμπορικά θέματα». Πέραν της συνάφειας ως προς τον τύπο μεταξύ των ως άνω προσκλήσεων και αντίστοιχων προσκλήσεων παρελθόντων ετών, η ειδική θεματολογία των συναντήσεων (συζήτηση «εμπορικών θεμάτων») παραπέμπει ευθέως στη θεματολογία παλαιότερων συναντήσεων που αφορούσαν, μεταξύ άλλων, και στην ανταλλαγή πληροφοριών για μελλοντικές αναπροσαρμογές τιμών και στο συντονισμό της τιμολογιακής πολιτικής των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων εν γένει. Πρόσθετα συγκλίνοντα στοιχεία επιβεβαιώνουν πλήρως το περιεχόμενο των ως άνω συναντήσεων, που αφορούσε, μεταξύ άλλων, και τη συνεννόηση των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων– μελών του ΣΠΕΕ για θέματα τιμών (όπως συνέβαινε και συστηματικά κατά το παρελθόν επί συναπτά έτη). Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει και από την απλή αντιπαραβολή εγγράφων που εντοπίστηκαν στην ίδια χρονική περίοδο σε διαφορετικούς χώρους (αφενός στα γραφεία του ΣΠΕΕ, και αφετέρου στα γραφεία της εταιρίας κατά τη διενέργεια των επιτόπιων ελέγχων από κλιμάκια της ΓΔΑ προς διερεύνηση της υπόθεσης. Συγκεκριμένα, και στους δύο αυτούς χώρους εντοπίστηκαν, παράλληλα, παρόμοια (και ως προς τον τύπο και ως προς το περιεχόμενο) έγγραφα που τιτλοφορούνται «ΝΕΕΣ ΚΑΤΩΤΑΤΕΣ ΤΙΜΕΣ ΑΠΟ 1/10/2008» και που καθορίζουν με ενιαίο τρόπο

Αριθμός Απόφασης: 1075/2016

τις τιμές ανά προϊόν και κανάλι διανομής. Από το συσχετισμό και τη χρονική αλληλουχία των δύο εγγράφων συνάγεται ότι και τα δύο αναφέρονται στον καθορισμό νέων κατώτατων τιμών από 1/10/2008, καθώς και ότι αποτυπώνουν τη συμφωνία που προέκυψε από την προεκτεθείσα συνάντηση της 30/09/2008 (κατόπιν της από 26/09/2008 σχετικής πρόσκλησης του ΣΠΕΕ). Οι αποδέκτες (εκπρόσωποι των περισσότερων εταιριών που προσκλήθηκαν με τις προαναφερόμενες επιστολές των 26/9, 2/10 και 10/10/2008) δήλωσαν ότι δεν θυμούνται τις σχετικές συναντήσεις και το περιεχόμενό τους, ούτε και αν η εταιρία τους εκπροσωπήθηκε σε αυτές. Δύο από αυτούς επιβεβαιώνουν τη διενέργεια συναντήσεων μεταξύ των Δ/ντων Πωλήσεων, αλλά για θέματα πιστωτικής πολιτικής και κακοπληρωτών, και όχι για θέματα τιμών. Τέλος, ένας εκπρόσωπος ισχυρίζεται ότι δεν θυμάται τη συγκεκριμένη συνάντηση και ότι δεν έχει παραβρεθεί ποτέ σε συνάντηση για τιμές, ενώ αποδίδει το περιεχόμενο των εγγράφων περί κατώτατων τιμών στη συνήθεια του ανωτέρω εκπροσώπου να αναλαμβάνει τέτοιες πρωτοβουλίες, υπονοώντας ωστόσο ότι αυτό δεν αποτύπωνε κάποια συμφωνία καθορισμού τιμών από μέρος των ελεγχόμενων επιχειρήσεων. Για το έτος 2009, βρέθηκε η από 9/11/2009 πρόσκληση έκτακτης γενικής συνέλευσης του ΣΠΕΕ για τις 18/9/2009, με θέμα ημερήσιας διάταξης, μεταξύ άλλων: «2. Κατά περίεργο τρόπο η Πτηνοτροφία περνάει περίοδο «Απάθειας» στο θέμα της Αγοράς. Εφησυχασμός και άπνοια επικρατεί, όταν οι τιμές πώλησης διαμορφώνονται κάτω του κόστους, χωρίς να υπάρχουν πλεονάσματα παραγωγής, εν μέσω σοβαρής έλλειψης ρευστότητας. Το φαινόμενο πρέπει να συζητηθεί εδώ ώστε να γίνει κατανοητό για να αλλάξουμε ρότα, προς επιβίωση». Η ως άνω θεματολογία, η οποία αποτυπώνεται αυτή τη φορά και σε επίσημη πρόσκληση γενικής συνέλευσης και φέρει, μάλιστα, και την υπογραφή του Προέδρου του Δ.Σ. του ΣΠΕΕ, τελεί σε αντιστοιχία με τις άτυπες προσκλήσεις για τις υπό εξέταση συναντήσεις και, επιβεβαιώνει αφενός τη συνεχή ενασχόληση των πτηνοτροφικών επιχειρήσεων – μελών του ΣΠΕΕ με θέματα συντονισμού των τιμών πώλησης των προϊόντων τους (ανεξαρτήτως της μνείας σε τιμές κάτω του κόστους), και αφετέρου την εδραιωθείσα νοοτροπία στους κόλπους των συμπραττουσών επιχειρήσεων σχετικά με τις επίμαχες συνεννοήσεις σε θέματα τιμολογιακής πολιτικής. Η πραγματοποίηση της εν λόγω γενικής συνέλευσης επιβεβαιώθηκε κατά την ακροαματική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής. Με βάση τα δι-

αθέσιμα στοιχεία από τους επιτόπιους ελέγχους που διενεργήθηκαν από κλιμάκια της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού, συνάντηση μεταξύ ανταγωνιστών έλαβε χώρα και το Μάιο του 2010. Ειδικότερα, σε έγγραφο με ημερομηνία 10/5/2010, το οποίο εντοπίστηκε κατά τον έλεγχο στα ηλεκτρονικά αρχεία του ΣΠΕΕ και φέρει τα αρχικά του ανωτέρω εκπροσώπου σημειώνεται ότι: «Σε συνάντηση που έγινε με τη συμμετοχή του ιδιωτικού και συνεταιριστικού τομέα της κρεατοπαραγωγού πτηνοτροφίας απεφασίσθη όπως από την Τετάρτη 12/05/10 η χονδρική τιμή κοτόπουλου να διαμορφωθεί στα 2,20€ και στα κρεοπωλεία 2,60€ λόγω αύξησης κοστολογίου». Όπως προκύπτει με σαφήνεια από το περιεχόμενο του εγγράφου, αντικείμενο της εν λόγω συνάντησης ήταν (και πάλι) ο συντονισμός της τιμολογιακής πολιτικής των πτηνοτροφικών επιχειρήσεων (αναπροσαρμογή/καθορισμός τιμών). Παρά τους αντίθετους ισχυρισμούς των εκπροσώπων των ελεγχόμενων επιχειρήσεων, τόσο από τη γραμματέα, όσο και από τον ανωτέρω εκπρόσωπο επιβεβαιώθηκαν οι συνθήκες σύνταξης του εγγράφου, καθώς και οι αποδέκτες του. Πιο συγκεκριμένα, ερωτηθείς για τη συγκεκριμένη συνάντηση που μνημονεύεται στο σχετικό ηλεκτρονικό αρχείο, ο εκπρόσωπος του ΣΠΕΕ αναφέρει στην κατάθεσή του: «Η συνάντηση στις 10/5/2010, έγινε εκτός συνδέσμου, μάλλον σε καφεενείο δεν θυμάμαι καλά. Δεν ήμουν στη συγκεκριμένη σύσκεψη, μου το είπαν στο τηλέφωνο τι συμφωνήθηκε, κάποιος πτηνοτρόφος δεν θυμάμαι ποιος. Έδωσα εντολή στη γραμματέα [.....] να γράψει τις σημειώσεις μου στο PC για να υπάρχει στο γραφείο του συνδέσμου ως αρχείο, εξ ου και το έγγραφο της 10/5/2010 με τα αρχικά [.....]». Εξάλλου, πρόσθετα συγκλίνουντα στοιχεία επιβεβαιώνουν ότι το αντικείμενο της από 10/5/2010 συνάντησης αφορούσε, μεταξύ άλλων, και τη συνεννόηση των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων – μελών του ΣΠΕΕ για θέματα τιμών. Ο Γενικός Δ/ντής του [.....] στην από 24/6/2010 «Έκθεση – Εισήγησή» του προς το ΔΣ σημειώνει ότι: «Παρά τις προσπάθειες που έγιναν πριν ένα μήνα περίπου για αύξηση των τιμών, αυτό δεν κατέστη δυνατόν καθώς η μοίρα της Ελληνικής Πτηνοτροφίας, όπως θα διαπιστώσετε κι όσοι είσαστε στη συνάντηση που έγινε, βρίσκεται σε χέρια ανθρώπων άσχετων με τις επιχειρήσεις και ενίοτε τυχοδιωκτών». Ερωτηθείς για την εν λόγω σημείωση, ισχυρίστηκε ότι η μνημονευθείσα συνάντηση ήταν εσωτερική, και όχι μεταξύ ανταγωνιστών. Από το συσχετισμό και τη συνδυαστική ερμηνεία των εγγράφων που εντοπίστηκαν (αφενός το ηλεκτρονικό

αρχείο ΣΠΕΕ, και αφετέρου η εισήγηση του προαναφερόμενου Γενικού Δ/ντή συνάγεται ότι επρόκειτο για την ίδια συνάντηση της 10/5/2010 μεταξύ ανταγωνιστών και με αντικείμενο τον καθορισμό τιμών, η οποία πραγματοποιήθηκε τελικά, κατά πάσα πιθανότητα, στα γραφεία [.....]. Η πραγματοποίηση της συνάντησης στην [.....] επιβεβαιώθηκε και κατά τη συζήτηση ενώπιον της Επιτροπής. Περαιτέρω, κατά τον επιτόπιο έλεγχο στα γραφεία της εταιρίας [.....], βρέθηκε χειρόγραφο σημείωμα, με ημερομηνία 1/9/2010 όπου καταγράφεται λίστα τιμών ανά κατηγορία προϊόντος και κανάλι διανομής. Ενδεικτική προς τούτο η από 30-6-2011 κατάθεση του [.....], εκπροσώπου της [.....]: σε απάντηση σχετικής ερώτησης από κλιμάκιο της ΓΔΑ («Είχατε ενημέρωση για συντονισμένη αύξηση της τιμής την 1/9/2010;») επιβεβαίωσε ότι «Ξέρω ότι έγινε μια συνάντηση, για την οποία δεν ξέρω το περιεχόμενο, τότε ήταν ή ποιοι ήταν στη συνάντηση. Εγώ δεν ήμουν παρών. Δεν θυμάμαι ποιος με ενημέρωσε για τη συνάντηση. Ενδεχομένως ο λόγος της συνάντησης να ήταν η δραματική αύξηση των δημητριακών και η κατάρρευση του κλάδου». Και μόνον με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία που εντοπίστηκαν στους επιτόπιους ελέγχους από κλιμάκιο της ΓΔΑ κατά τα προεκτεθέντα, προκύπτουν τουλάχιστον 45 συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο χρονικό διάστημα από το Σεπτέμβριο του 1996 μέχρι και το Μάιο του 2010 με αντικείμενο την ανταλλαγή πληροφοριών για την αναπροσαρμογή τιμών και το συντονισμό της τιμολογιακής πολιτικής μεταξύ των ελεγχόμενων πτηνοτροφικών επιχειρήσεων. Από τις εν λόγω 45 συναντήσεις, οι 20 αφορούσαν αποκλειστικά τον καθορισμό τιμών, ενώ οι υπόλοιπες είχαν ως θέμα αφενός τον καθορισμό τιμών, και αφετέρου λοιπά εμπορικά θέματα. Ωστόσο, οι προαναφερόμενες συναντήσεις – αν και καταδεικνύουν τη συνέχεια, συνέπεια και ένταση της σύμπραξης – δεν αποτελούν παρά μόνον τμήμα αυτής. Ειδικότερα, όπως προκύπτει, από τα στοιχεία του φακέλου, κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου υπήρχαν περισσότερες αντίστοιχες συναντήσεις, τόσο εντός, όσο και εκτός του Συνδέσμου, το πλήθος των οποίων δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί επακριβώς, δεδομένου ότι – όπως δήλωσε ο εκπρόσωπος του Συνδέσμου – οι τιμές συζητούνταν και εκτός Συνδέσμου χωρίς την παρουσία του ίδιου. Οι συναντήσεις αυτές «επίτηδες ήταν προφορικές και δεν τηρούνταν πρακτικά», με στόχο την απόκρυψή τους. Η πραγματοποίηση πολλαπλών επιπλέον συναντήσεων – εκτός δηλαδή εκείνων που έλαβαν χώρα στα γρα-

φεία του Συνδέσμου -επιβεβαιώνεται και από έτερα ανευρεθέντα στοιχεία. Ενδεικτικά, και πέραν ορισμένων στοιχείων που εκτέθηκαν κατ' έτος ανωτέρω, καθώς και ορισμένων μαρτυριών των ίδιων των εταιριών, αναφέρονται και τα ακόλουθα: στην επιστολή του ΣΠΕΕ με ημερομηνία 28/6/2007, που είχε αποδέκτες τις εξεταζόμενες πτηνοτροφικές επιχειρήσεις, αναφέρεται: «Προκειμένου να γίνει ενημέρωση γύρω από τις τελευταίες εξελίξεις σε θέματα που αφορούν τον κλάδο και συζήτηση επί των θεμάτων που τέθηκαν, στην συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στα Γιάννενα στις 25/6/2007», ενώ στα χειρόγραφα πρακτικά του ανωτέρω εκπροσώπου που αφορούν τη συνάντηση με ημερομηνία 17/9/97 αναφέρεται ότι: «Η σύσκεψη θα γίνει στα ευρύχωρα γραφεία της Πίνδος στις Τρεις Γέφυρες». Επιπλέον, ο ΣΠΕΕ μέσω του ανωτέρω εκπροσώπου καλεί με επιστολή του στις 15/9/2000 τις επιχειρήσεις να συμμετάσχουν τις επόμενες μέρες, διαμέσω των Εμπορικών Διευθυντών τους, σε συνάντηση στην Έκθεση Ζωοτεχνίας στη Θεσσαλονίκη «για να διαπιστωθεί η εφαρμογή των νέων τιμών». Παράλληλα, όπως δήλωσε ο [.....], στην κατάθεσή του στα γραφεία της Επιτροπής Ανταγωνισμού στις 1-7-2011: «Σε κάποιες συναντήσεις δεν ήταν ο ανωτέρω εκπρόσωπος, γι' αυτό και φαίνεται από τα στοιχεία ότι δεν έγιναν συναντήσεις. Πχ. από τον Οκτώβριο του 2006 έως τον Ιούνιο του 2007 κάναμε 300 συναντήσεις λόγω της γρίπης των πτηνών. Το 2009 μπορεί να έγιναν μία δύο συναντήσεις γιατί δεν είχαμε σοβαρά θέματα. Αντίστοιχα, οι Διευθυντές Πωλήσεων συναντιόντουσαν σε τακτά χρονικά διαστήματα ανεξάρτητα από εμάς τους εκπροσώπους των εταιριών, για να συζητήσουν θέματα αρμοδιότητάς τους πχ επισφάλειες». Πέραν των απευθείας συναντήσεων, οι επιχειρήσεις είχαν και πιο άμεσο δίαυλο επικοινωνίας: όπως προεκτέθηκε, κατά τον ανωτέρω εκπρόσωπο σε περιόδους κρίσης, ήτοι όταν «ανατιμώνται οι πρώτες ύλες (πχ σόγια) διεθνώς», οι επιχειρηματίες ή οι αρμόδιοι υπάλληλοί τους «τηλεφωνούν ο ένας στον άλλο και συνεννοούνται για τις τιμές». Η πρακτική αυτή επιβεβαιώνεται και από τον [.....], ο οποίος ανέφερε ότι, για τα διαλαμβανόμενα σε συναντήσεις που ο ίδιος δεν ήταν παρών, «ενημερώνονται τηλεφωνικά από κάποιον από τους συμμετέχοντες. Όπως, δε, περιγράφεται αναλυτικότερα στην προσβαλλόμενη απόφαση, στην υπό κρίση σύμπραξη είχε προβλεφθεί και μηχανισμός παρακολουθήσεως της συμμόρφωσης από μέρους των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων. Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι σε πολλές συναντήσεις οι συνεν-

νοήσεις επικεντρώνονταν στη χονδρική τιμή για το ολόκληρο νωπό κοτόπουλο. Τούτο, είναι εύλογο, δεδομένου ότι οι πωλήσεις αυτού του προϊόντος αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των συνολικών πωλήσεων μιας εταιρίας του κλάδου (σύμφωνα με εκτιμήσεις της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού κυμαίνεται πάνω από 74% των συνολικών πωλήσεών τους σε προϊόντα κοτόπουλου). Κατά την έρευνα, εντοπίστηκαν, επίσης, στοιχεία που αποτυπώνουν, την παρακολούθηση της εφαρμογής των συμφωνηθέντων και την ύπαρξη μηχανισμού ελέγχου συμμόρφωσης από τα μέλη της σύμπραξης. Ενδεικτικά, στα χειρόγραφα πρακτικά της «Σύσκεψης Κρεοπαραγωγών» με ημερομηνία 18/4/1997 αναφέρεται: «Κάθε Δευτέρα στις 12 θα συναντώνται οι Δ/ντες πωλήσεων για να συζητούν την εφαρμογή της συμφωνίας και να λύνουν τα προβλήματα». Η συγκεκριμένη απόφαση για συστηματικές συναντήσεις παρακολούθησης της εφαρμογής της συμφωνίας μεταξύ των Δ/ντών Πωλήσεων, σε τακτά χρονικά διαστήματα, τηρήθηκε, όπως προκύπτει, ενδεικτικά, τόσο από τις χειρόγραφες σημειώσεις όσο και από επιστολές - προσκλήσεις του ΣΠΕΕ. Επίσης, σε επιστολή του ΣΠΕΕ με ημερομηνία 10/3/2000 προς πτηνοτροφικές εταιρίες μέλη, η οποία περιέχει πρόσκληση για συνάντηση στις 15/3/2000, αναφέρεται ότι: «θα λάβει χώρα η προσυμφωνημένη σύσκεψη από 1/3/2000 προκειμένου να εξεταστεί η πορεία εφαρμογής των τροποποιημένων [από 1/3/00] νέων τιμών πωλήσεως του νωπού κοτόπουλου. Για τις όποιες ενστάσεις, ως προς την εφαρμογή των νέων τιμών, πρέπει να προσκομιστούν αποδεικτικά στοιχεία. Η παρουσία όλων είναι απαραίτητη». Ενδεικτικό της παρακολούθησης από το ΣΠΕΕ της εφαρμογής των συμφωνηθέντων από τις ελεγχόμενες επιχειρήσεις είναι και το χειρόγραφο σημείωμα της «Σύσκεψης Κρεοπαραγωγού Πτηνοτροφίας» στις 27/6/2001. Στο εν λόγω έγγραφο, ο εκπρόσωπος ΣΠΕΕ σημειώνει ότι: «Προοπτική και στόχος είναι στις 2/7/2001 να πιαστούν οι εξής τιμές: Σφαγείο – Αντιπρόσωποι 640, S.M. 680, Market Κρεάτων 700, Κρεοπωλεία 720...Η ΚΟΤΙΝΟ ενημέρωσε τους πελάτες για τις νέες τιμές. Από αύριο 28/6/2001 η Λειβαδίτης ΑΕ ενημερώνει τους πελάτες της τηλεφωνικά ή προφορικά. Πίνδος εν μέρει έχει ενημερώσει και τους υπόλοιπους τους ενημερώνει αύριο 28/6/2001. Η Άρτα από αύριο θα αρχίσει την ενημέρωση στα S/M η αύξηση ισχύει από 9(16)/7/2001 και θα ειδοποιηθούν με fax. Έχει ειδοποιήσει τους πελάτες ο Κελαϊδίτης. Η ΣΥΝΚΟ ως Κελαϊδίτης, ως άνω και ο Αμβροσιάδης». Από τα διαθέ-

σιμα στοιχεία προκύπτει η ανάπτυξη μηχανισμού συμμόρφωσης καθώς ο εκπρόσωπος ΣΠΕΕ έστειλε την επόμενη μέρα συνάντησης, ήτοι στις 18/7/2002, επιστολή προς μέλη του Συνδέσμου και τους παρευρισκόμενους στη συνάντηση σχετικά με περαιτέρω συναντήσεις σχετικές με την εμπέδωση των τιμών, όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται ότι: «Εν συνεχεία της χθεσινής συσκέψεως, 17.7.2002, παρακαλώ όπως μας επιβεβαιώσετε με Fax τα παρακάτω συμφωνηθέντα από όλους εσάς: [...] 3. Μέχρι εμπεδώσεως των νέων τιμών κάθε εβδομάδα θα γίνονται συναντήσεις των ίδιων ή εκπροσώπων σας στα γραφεία μας. Την Τετάρτη 24.7.2002 και ώρα 1 μ.μ. θα λάβει χώρα σύσκεψη στο Γραφείο του Σ.Π.Ε.Ε. επί του θέματος, ώστε να αντιμετωπιστούν τυχόν προβλήματα και απορίες σας». Τέλος, σε πολλά άλλα χειρόγραφα πρακτικά των επίμαχων συναντήσεων γίνεται αναφορά σε συσκέψεις με σκοπό την επιβεβαίωση των συμφωνηθέντων στις συναντήσεις, ιδίως μέσω των Δ/ντών Πωλήσεων. Ακόμα και στις περιπτώσεις που δεν αναφέρεται ρητά η συνάντηση των Διευθυντών Πωλήσεων στην επιβεβαίωση των συμφωνηθέντων, η αναφορά στα πρακτικά των συναντήσεων ότι θα ακολουθήσει συνάντηση των Δ/ντών Πωλήσεων λίγες μέρες μετά την ημερομηνία εφαρμογής των νέων τιμών, συνάγεται εξ αυτού και εκ των προεκτεθέντων περιστατικών ότι έχει και αυτόν το σκοπό. Από τα ανωτέρω στοιχεία, κατά την άποψη της Επιτροπής, προκύπτει, η ύπαρξη μηχανισμού ελέγχου συμμόρφωσης για την τήρηση των συμφωνηθέντων στις επίμαχες συναντήσεις, καθώς και το κλίμα πίεσης για την «εμπέδωση» των τιμών που συζητούνταν εκάστοτε στις τακτικές συναντήσεις των μελών της σύμπραξης. Στο πλαίσιο των συναντήσεων των ελεγχόμενων εταιριών στα γραφεία του ΣΠΕΕ, πέραν των τιμών διάθεσης, υπήρχαν και συνεννοήσεις- συμφωνίες για τη μη διατάραξη της εκάστοτε υφιστάμενης κατανομής της πελατείας. Αυτό διακρίνεται τόσο από τα χειρόγραφα πρακτικά του εκπροσώπου ΣΠΕΕ, που προαναφέρθηκαν, όσο και από τα σε ηλεκτρονική μορφή σημειώματα και επιστολές του ΣΠΕΕ προς τα μέλη του. Εν προκειμένω, η ως άνω συμφωνία για διατήρηση της υφιστάμενης πελατειακής κατανομής μεταξύ των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων δεν λειτουργεί αυτόνομα, αλλά συμπληρωματικά και ενισχυτικά προς την επίτευξη του βασικού στόχου των συμπραπτουσών εταιριών, που είναι ο καθορισμός των τιμών πώλησης και η συμμόρφωση με τα συμφωνηθέντα. Ο συμπληρωματικός χαρακτήρας της πρακτικής κατανομής πελατείας (σε σχέση με το συντο-

νισμό τιμών) επιβεβαιώθηκε ευθέως και από τον εκπρόσωπο του ΣΠΕΕ. Στην από 21-9-2010 κατάθεσή του αναγνωρίζει την πολιτική διατήρησης της υφιστάμενης κατανομής πελατείας ως επόμενο βήμα των αυξήσεων στις τιμές, προκειμένου η «νέα» τιμή να παγιωθεί. Εξάλλου, η πρακτική κατανομής πελατείας προσδιορίζεται ως βασική παράμετρος της εξεταζόμενης σύμπραξης και στο ίδιο το «Συμφωνητικό - Πρακτικό» της 11/9/1997. Αν και στην κατάθεσή του ο εκπρόσωπος του ΣΠΕΕ κάνει λόγο για διατήρηση της υφιστάμενης κατανομής πελατείας για διάστημα 15 ημερών, «μέχρι να εμπεδωθεί η τιμή», όπως προκύπτει από τα στοιχεία που εκτίθενται αμέσως κατωτέρω, η μη διατάραξη της κατανομής των πελατών φέρεται να συμφωνείτο είτε για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, που ξεπερνούσε τις 15 ημέρες και έφτανε τους 6 μήνες, είτε και επ' αόριστον. Τα ανευρεθέντα στοιχεία που αφορούν κατανομή αγοράς παρατίθενται στην απόφαση, συνοπτικά και κατ' έτος και αντιστοιχούν σε έγγραφα πειστήρια, τα περισσότερα από τα οποία αναφέρθηκαν ήδη στην προηγούμενη ενότητα περί καθορισμού τιμών. Συμπερασματικά, από τα συλλεγόμενα στοιχεία προκύπτει ότι η διατήρηση της υφιστάμενης κατανομής πελατείας ήταν βασική συμπληρωματική παράμετρος της υπό εξέταση σύμπραξης. Άλλωστε, ως τέτοια προσδιορίζεται και στο ίδιο το «Συμφωνητικό - Πρακτικό» της 11/9/1997. Οι έγγραφες αποδείξεις για τη συμπληρωματική αυτή πρακτική προκύπτουν από τα πρακτικά τουλάχιστον 12 συναντήσεων από το 1996 μέχρι και το 2005 (όπου, δηλαδή, υπάρχει ρητή μνεία της συμφωνίας, μεταξύ άλλων, για τη διατήρηση της υφιστάμενης κατανομής πελατείας), ενώ αντίστοιχα στοιχεία προκύπτουν ρητώς και για το 2010. Παρά το ότι δεν έχουν εντοπιστεί ρητές αναφορές για κατανομή πελατείας τα ενδιάμεσα έτη (2006 – 2009), από τη συνολική αξιολόγηση των στοιχείων του φακέλου (συμπεριλαμβανομένων του αρχικού Συμφωνητικού-Πρακτικού της 11/9/1997, των καταθέσεων του εκπροσώπου του ΣΠΕΕ, αλλά και των εκπροσώπων των ελεγχόμενων επιχειρήσεων, καθώς και των σταθερά επαναλαμβανόμενων σχετικών αναφορών στα υπόλοιπα έτη), συνάγεται ότι η εν λόγω πρακτική ήταν παγιωμένη και αποτελούσε αναπόσπαστη παράμετρο του υπό εξέταση σχεδίου προς ενίσχυση το κεντρικού στόχου των συμμετεχόντων για τον καθορισμό τιμών, και τούτο καθ' όλη την επίμαχη χρονική περίοδο. Με βάση τα ανωτέρω κατά την άποψη της Επιτροπής το τελικώς επιβαλλόμενο πρόστιμο δεν μπορεί να υπερβεί, σε κάθε περίπτωση, πο-

σοστό δέκα τοις εκατό (10%) του συνολικού κύκλου εργασιών της επιχείρησης της χρήσης κατά την οποία έπαυσε η παράβαση. Άλλωστε, αντίστοιχη διάταξη υφίσταται και στο ενωσιακό δίκαιο. Κατά την άποψη της Επιτροπής, στην προκειμένη περίπτωση, δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής οι σχετικές διατάξεις των παραγράφων 21 και 22 των κατευθυντήριων γραμμών της Επιτροπής για τον υπολογισμό προστίμων, κατ' αναλογία με τις αντίστοιχες της παραγράφου 35 των κατευθυντήριων γραμμών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Και τούτο, διότι δεν συντρέχουν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για τυχόν μείωση προστίμου λόγω αδυναμίας πληρωμής κάποιας εμπλεκόμενης επιχείρησης, όπως αυτές έχουν ερμηνευτεί από τα ευρωπαϊκά δικαστήρια, ούτε άλλωστε και οι αιτούσες προσκόμισαν επαρκή στοιχεία και αποδείξεις προς τεκμηρίωση του προβαλλόμενου αυτού αιτήματος, ενώπιον της Επιτροπής Ανταγωνισμού, παρότι έφεραν το βάρος απόδειξης. Εξάλλου, το γεγονός και μόνον ότι η επιβολή προστίμου για παραβάσεις των κανόνων ανταγωνισμού ενδέχεται να προκαλέσει πτώχευση της εμπλεκόμενης επιχείρησης δεν αρκεί, κατά την άποψη της Επιτροπής, για να δικαιολογήσει τυχόν μείωση προστίμου λόγω επικαλούμενης αδυναμίας πληρωμής (στη βάση των προαναφερόμενων διατάξεων των κατευθυντήριων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων). Άλλωστε, ακριβώς προς το σκοπό αποφυγής τυχόν υπερβολικού ή και δυσανάλογου προστίμου που θα διακινδύνευε τη βιωσιμότητα μιας επιχείρησης, έχουν θεσπιστεί οι έτερες διατάξεις που προβλέπουν τον περιορισμό του επιβαλλόμενου προστίμου κατ' ανώτατο όριο δέκα τοις εκατό (10%) του συνολικού κύκλου εργασιών της επιχείρησης της χρήσης κατά την οποία έπαυσε η παράβαση. Επομένως, δεν συνέτρεχαν κατά τον κρίσιμο χρόνο κατά την άποψη της Επιτροπής, οι σωρευτικές προϋποθέσεις του νόμου για μείωση προστίμου λόγω αδυναμίας πληρωμής ως προς κάποια από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις. Συνέτρεχαν, όμως εν προκειμένω – κατά την κρίση της Επιτροπής – ιδιαίτερες περιστάσεις που θα δικαιολογούν, κατ' εξαίρεση, την αναπροσαρμογή του επιβαλλόμενου προστίμου επί το ηπιότερο, με παράλληλη ωστόσο διασφάλιση του αναγκαίου αποτρεπτικού χαρακτήρα του. Ειδικότερα, η Επιτροπή Ανταγωνισμού, λαμβάνοντας υπόψη, κατ' εξαίρεση, την παρατεταμένη οικονομική κρίση που έπληξε, μεταξύ άλλων, και τον κλάδο της πτηνοτροφίας, τη σχετική (έστω και προσωρινή) επιδείνωση των χρηματοοικονομικών αποτελεσμάτων του εν λόγω κλάδου και την

απορρέουσα από την οικονομική κρίση δυσκολία χρηματοδότησης των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων από τον τραπεζικό τομέα τα τελευταία χρόνια, καθώς και τη σημασία των επιχειρήσεων αυτών για την απασχόληση στις τοπικές κοινωνίες στις οποίες δραστηριοποιούνται, έκρινε ότι μπορεί να χορηγηθεί μείωση του τελικώς επιμετρηθέντος ποσού του προστίμου κατά 30% για κάθε εμπλεκόμενη επιχείρηση. Κατά την κρίση της Επιτροπής, η κατ' απόκλιση από τα τεθέντα κριτήρια αναπροσαρμογή αυτή του επιβαλλόμενου προστίμου επί το ηπιότερον συνάδει με την ιδιαίτερη σοβαρότητα και μεγάλη διάρκεια της διαπιστωθείσας παράβασης, βάσει της κείμενης πρακτικής και νομολογίας σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο. Η Επιτροπή αφού διαπίστωσε ότι η προσφεύγουσα με άλλες εταιρίες παραβίασε, σύμφωνα με τα εκτεθέντα στο ως άνω σκεπτικό, το άρθρο 1 ν. 703/77, όπως ίσχυε, και το άρθρο 101 ΣΛΕΕ, με τη συμμετοχή τους σε απαγορευμένη οριζόντια σύμπραξη περί καθορισμού τιμών και κατανομής αγορών/πελατείας, κατά την έννοια των εν λόγω διατάξεων, τουλάχιστον από το Σεπτέμβριο του 1996 έως το Σεπτέμβριο του 2010 (ενιαία και διαρκής παράβαση), και ειδικότερα για την προσφεύγουσα από Απρίλιο 1997 έως Σεπτέμβριο 2010, υποχρέωσε την προσφεύγουσα και τις λοιπές εταιρείες να παύσουν τη διαπιστωθείσα στο ως άνω σκεπτικό παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/1977, όπως ίσχυε και του άρθρου 101 ΣΛΕΕ καθώς και να παραλείπουν αυτή στο μέλλον και επέβαλε στην προσφεύγουσα, μετά την αναπροσαρμογή του προστίμου επί το ηπιότερον κατά τα ανωτέρω, πρόστιμο 12.409.620 ευρώ, ήτοι το ύψος του προστίμου για την προσφεύγουσα διαμορφώθηκε από 17.728.029 (10% επί του συνολικού κύκλου εργασιών της χρήσης 2010 ύψους 177.280.289 ευρώ και επ' αυτού μείωση -30%) σε 12.409.620 ευρώ.

7. Επειδή, με την κρινόμενη προσφυγή και το υπόμνημα που κατατέθηκε νόμιμα, η προσφεύγουσα, αφού παραιτήθηκε από την προβολή του λόγου για μη νόμιμη συγκρότηση της Επιτροπής, προβάλλει ότι για τις αποδιδόμενες παραβάσεις που αφορούν στο χρονικό διάστημα έως το έτος 2005 εξέλιπε η κατά χρόνον αρμοδιότητα της Επιτροπής Ανταγωνισμού να τις εξετάσει. Για την απόδειξη του τελευταίου ισχυρισμού επικαλείται γνωμοδότηση του Ιωάννη Ρόκα Ομότιμου καθηγητή του Εμπορικού Δικαίου, ο οποίος συμπεραίνει μετά από μελέτη της

προσβαλλόμενης απόφασης ότι δεν πρόκειται για μία ενιαία και διαρκή παραβίαση των κανόνων του ελεύθερου ανταγωνισμού από το έτος 1997-2010.

8. Επειδή, οι αναφερόμενες στο ιστορικό συναντήσεις, αποδεικνύουν κατά την κρίση του Δικαστηρίου τον διαρκή χαρακτήρα της παράβασης, ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι δεν παρουσιάζουν την ίδια περιοδικότητα ή συχνότητα καθ' όλη τη διάρκεια της διαπιστωθείσας παράβασης (1997 – 2010). Και τούτο, διότι, ακόμα και αν υπήρξε μία περίοδος, κατά την οποία τα στοιχεία της σύμπραξης είναι ισχνά, ενόψει του ότι αμέσως στη συνέχεια συνεχίζεται η λειτουργία αυτής, για να αντιμετωπίσει κάθε φορά τις νέες εξελίξεις, ο χαρακτήρας της συμπεριφοράς παραμένει ενιαίος. Επομένως, ο ισχυρισμός ότι η διαπιστωθείσα παράβαση έπαυσε το 2005, και ειδικότερα με τη συνάντηση της 12/7/2005, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, δεδομένου ότι από τα πραγματικά περιστατικά προκύπτουν στοιχεία για τη χρονική περίοδο μετά το έτος 2005 (και ιδίως, για τα έτη 2007, 2008 και 2010), οι συναντήσεις δε που επακολούθησαν του έτους 2005 έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά ως προς τους συμμετέχοντες, τα θέματα συζήτησης και κυρίως τις επιδιώξεις, ως να συνεχίζεται η συμφωνία που αρχικώς συνήψαν. Εξάλλου, στο ίδιο συμπέρασμα περί διαρκούς παράβασης έως και το Σεπτέμβριο του 2010 κατατείνουν και άλλα συγκλίνοντα στοιχεία, και ειδικότερα ορισμένες καταθέσεις εκπροσώπων των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, προεχόντως η κατάθεση του εκπροσώπου του ΣΠΕΕ, μαρτυρίες κατά την ακροαματική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής, καθώς και η από 10/10/2007 απάντηση της εταιρίας HQF ΑΕΤ (σε συνέχεια της εξώδικης δήλωσης – διαμαρτυρίας του 2000). Στο πλαίσιο αυτό, η ύπαρξη ορισμένων κενών στη χρονική ακολουθία των πραγματικών περιστατικών κατά τα έτη 2006 και 2009 δεν αποδεικνύει ότι η υπό κρίση σύμπραξη διακόπηκε ή έπαυσε. Με βάση τα ανωτέρω κατά την κρίση του Δικαστηρίου, οι επικαλούμενοι εξωγενείς παράγοντες (νόσος των πτηνών κλπ) δεν δύναται να θεωρηθούν ότι, άνευ ετέρου, ανατρέπουν τις επιδιώξεις των συμπραττουσών επιχειρήσεων στο πλαίσιο της προϋπάρχουσας συμφωνίας, αντιθέτως οι όποιοι εξωγενείς παράγοντες ενδέχεται να συμβάλλουν στην ενδυνάμωση της συμφωνίας ως προς τη διατήρηση μιας πολιτικής που αποφασίστηκε στο παρελθόν. Συνεπώς, οι εξωγενείς παράγοντες δεν διαρρηγνύουν την ενότητα και τη συνέχεια της υπό κρίση συμπε-

ριφοράς, όπως αβασίμως προβάλλεται από την προσφεύγουσα. Περαιτέρω, ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας περί «παραγραφής» - έλλειψης εξουσίας της Επιτροπής Ανταγωνισμού επιβολής κυρώσεων για τις διαπραχθείσες παραβάσεις έως το έτος 2005, είναι απορριπτέος, λόγω του ενιαίου και διαρκούς χαρακτήρα των παραβάσεων. Συγκεκριμένα, η διαπιστωθείσα παράβαση στην κρινόμενη υπόθεση δεν έπαυσε το Ιούλιο του 2005, όπως έγινε δεκτό ανωτέρω, αφού πρόκειται για διαρκή παράβαση που εκτείνεται από το Σεπτέμβριο του 1996 έως το Σεπτέμβριο του 2010. Συνεπώς, στην προκειμένη περίπτωση δεν εξέλιπε η κατά χρόνον αρμοδιότητα της Επιτροπής Ανταγωνισμού να εξετάσει τις εν λόγω παραβάσεις, δεδομένου ότι δεν έχει παρέλθει πενταετία από την τεκμαιρόμενη λήξη της σύμπραξης (Σεπτέμβριος 2010) έως και το πρώτο μέτρο έρευνας προς διερεύνησής της (και πάλι, Σεπτέμβριος 2010).

9. Επειδή, η προσφεύγουσα προβάλλει ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού στην περίπτωση της πλημμελώς εφάρμοσε το νόμο και με εσφαλμένη αιτιολογία επέβαλε το ένδικο πρόστιμο. Ειδικότερα υποστηρίζει ότι οι αποδιδόμενες με την προσβαλλόμενη πράξη συμπεριφορές δεν συνιστούν παράβαση των περί ανταγωνισμού διατάξεων ούτε κατ' αντικείμενο, ούτε κατ' αποτέλεσμα. Και τούτο διότι όπως αναπτύσσεται με την προσφυγή και το υπόμνημα η αποδιδόμενη βασική κατηγορία δεν αφορά σε διαμόρφωση λιανικών τιμών πώλησης και άρα με κανένα τρόπο δεν έχει άμεσο αντίκτυπο στον καταναλωτή. Υποστηρίζεται, επίσης από την προσφεύγουσα ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού έχει παραβλέψει το γεγονός ότι οι πελάτες της (αλυσίδες super market) είναι πανίσχυροι και δεν ενέπιπταν στην σύμπραξη, ενώ όπως προβάλλεται η συνεννόηση ήταν μη πρόσφορη για τον συνεταιρισμό λόγω της διαφορετικής οργανωτικής δομής και τα διαφορετικά κοστολογικά χαρακτηριστικά αυτού. Αμφισβητεί επίσης, ως αποδεικτικό στοιχείο τις σημειώσεις του [.....], εκπροσώπου του ΣΠΕΕ, διότι τις θεωρεί αναξιόπιστες, αποσπασματικές και συχνά ψευδείς, που προέρχονται από πρόσωπο αμφιλεγόμενο που ήθελε να εκμαιεύσει μια τέτοια συμφωνία σύμφωνα με τις μαρτυρίες που επικαλείται. Εξάλλου, η προσφεύγουσα δεν αρνείται την ύπαρξη συναντήσεων όλα αυτά τα χρόνια, (δηλώνει δε και αδυναμία άμυνας λόγω του μακρού χρόνου), οι συναντήσεις αυτές, όμως κατά την προσφεύγουσα, είχαν συγκεκριμένα χαρακ-

τηριστικά και εξυπηρετούσαν αμιγώς κλαδικούς σκοπούς, έναντι της απουσίας κρατικής μέριμνας και κρατικών μέτρων προστασίας ενός πολύπαθου κλάδου και πάντως δεν αποσκοπούσαν στην κερδοσκοπία. Τέλος, υποστηρίζει ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού δεν έλαβε υπόψη, αφού δεν γίνεται καμία αναφορά ή ανάλυση για τον κορυφαίο «παίκτη» της ελληνικής αγοράς που είναι οι ανεξέλεγκτες εισαγωγές πουλερικών, που έχουν καταλάβει το 30% της αγοράς, που καθιστά κατά την άποψη της προσφεύγουσας απρόσφορη κάθε συμφωνία, όπως και ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού έλαβε υπόψη της εσφαλμένα στοιχεία τιμών, συγκρίνοντας ανόμοια μεγέθη .

10. Επειδή, από τα πραγματικά περιστατικά, που εξιστορούνται στην 6^η σκέψη, προκύπτει ότι η προσφεύγουσα, η οποία δεν αρνείται τις συναντήσεις (συμμετείχε σε 37 συναντήσεις), με τις αναφερόμενες στην προσβαλλόμενη απόφαση λοιπές εταιρείες, αποσκοπούσαν συστηματικά προεχόντως στην τεχνική διαμόρφωση του επιπέδου των τιμών πώλησης των προϊόντων τους εντός της ελληνικής επικράτειας. Το ενιαίο αυτό σχέδιο ήταν τέτοιας μορφής, ώστε να διασφαλίζεται η διαχρονικότητά της (1997 – 2010). Ειδικότερα, τα αποδεικτικά στοιχεία καταδεικνύουν, τη σύμπραξη της προσφεύγουσας (από την αρχή της συμφωνίας - συνυπογράφει το πρώτο συμφωνητικό στις 11-9-1997) και των υπολοίπων εμπλεκόμενων πτηνοτροφικών επιχειρήσεων με στόχο την ενιαία τιμολογιακή πολιτική. Κατ' αυτό τον τρόπο, συνήψαν συμφωνία και αντικατέστησαν τους κινδύνους του ανταγωνισμού με συνεργασία μεταξύ τους, η οποία μείωνε την αβεβαιότητα που είχε κάθε επιχείρηση σχετικά με την εμπορική πολιτική που θα υιοθετούσαν οι ανταγωνιστές της στην αγορά. Οι εν λόγω συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές έχουν κατά την κρίση του Δικαστηρίου, χαρακτηριστικά οριζόντιας σύμπραξης αφού αφορούν ευθέως σε συμφωνίες και σε εναρμονισμένες πρακτικές, οι οποίες έχουν ως αντικείμενο τον καθορισμό των τιμών πώλησης προϊόντων μεταξύ ανταγωνιστών, και την κατανομή πελατείας μεταξύ ανταγωνιστών, κατά παράβαση των διατάξεων των άρθρων 1 του ν.703/77, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο και 101 ΣΛΕΕ. Δεδομένου δε, ότι η κρινόμενη σύμπραξη έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, παρέλκει, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, η εκτίμηση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων της στην αγορά, (όπως και η εξέταση των

σχετικών με το ζήτημα αυτό προβαλλόμενοι ειδικότεροι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας) και τούτο διότι εμπίπτει ευθέως στις προαναφερόμενες διατάξεις. Ενόψει αυτών, νομίμως κατ' αρχήν κατά την κρίση του Δικαστηρίου, η Επιτροπή Ανταγωνισμού έκρινε ότι οι ανωτέρω περιγραφόμενες συμπεριφορές συνιστούν παράβαση των περί ανταγωνισμού διατάξεων. Οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας που αμφισβητούν την αξιοπιστία των στοιχείων, ιδιαιτέρως δε των εγγράφων του επί χρόνια εκπροσώπου του Συνδέσμου (ΣΠΕΕ), είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι, δεδομένου ότι τα έγγραφα αυτά (του Εκπροσώπου του Συνδέσμου) συντάχθηκαν από αυτόν σε ανύποπτο χρόνο και γι' αυτό αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία, αξιόπιστα, έναντι της εκ των υστέρων αόριστης αμφισβήτησης αυτών από την προσφεύγουσα.

11. Επειδή, με βάση όλα τα ανωτέρω, το Δικαστήριο, λαμβάνοντας ειδικότερα υπόψη την παρατεταμένη δημοσιονομική και οικονομική κρίση που πλήττει τη Χώρα, με επιδείνωση αυτής λόγω των τραπεζικών περιορισμών αλλά και επιδείνωση των χρηματοοικονομικών αποτελεσμάτων όλων των κλάδων της οικονομίας, ιδιαιτέρως των επιχειρήσεων του πρωτογενούς τομέα που ανήκουν οι εμπλεκόμενες εταιρείες, την απορρέουσα από την οικονομική κρίση και των συναφών προβλημάτων δυσκολία χρηματοδότησης όλων των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, που αναφέρονται στην προσβαλλόμενη απόφαση, αλλά και ειδικότερα της προσφεύγουσας, σύμφωνα με τα στοιχεία που προσκομίζονται από την ίδια για την έλλειψη ρευστότητας, ανυπαρξία ιδίων κεφαλαίων (προσκομιζόμενη γνωμοδότηση του Ιωάννη Κόκκορη, οικονομολόγου για την αδυναμία πληρωμής του προστίμου, και έκθεση του Ορκωτού Λογιστή Ιωάννη Κασιούμη, κ.α που εκτιμούνται ελεύθερα από το Δικαστήριο), καθώς και τη σημασία των επιχειρήσεων αυτών, αλλά ιδιαιτέρως της προσφεύγουσας, για την απασχόληση στην τοπική κοινωνία στην οποία δραστηριοποιείται (απασχολεί περί τους 750 εξειδικευμένους εργαζόμενους, τα δε μέλη της -παραγωγοί ανέρχονται περίπου σε 460 - πρόκειται για μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις - ενώ για τη συλλογή των πουλερικών από τις εγκαταστάσεις των παραγωγών τις νυκτερινές ώρες απασχολούνται υπερβολικά περί τους 100 ανειδίκευτους εργάτες), κρίνει ότι το πρόστιμο πρέπει να μειωθεί στο ποσοστό του 1% επί του κύκλου εργασιών του έτους 2010, ύψους

177.280.289 ευρώ, ήτοι σε 1.772.802, 89 ευρώ. Η μείωση του προστίμου είναι ουσιαστική, κατά την κρίση όμως του Δικαστηρίου δεν θίγεται ο αναγκαίος αποτρεπτικός χαρακτήρας του επιβαλλόμενου προστίμου, το τελικό ύψος του οποίου διαμορφώνεται – παρά την εν λόγω μείωση– σε επίπεδα που συνάδουν, ενόψει των δύσκολων οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών της Χώρας, της οικονομικής κατάστασης της προσφεύγουσας (συσσωρευμένες ζημιές ύψους 35.312.464,46 ευρώ των ετών 2005-2014 πλην του έτους 2013 κατά τους ισολογισμούς) και της περιοχής που δραστηριοποιείται αυτή (Ήπειρος), με την ιδιαίτερη σοβαρότητα και μεγάλη διάρκεια της διαπιστωθείσας παράβασης. Ύστερα, από όσα έγιναν δεκτά ανωτέρω πρέπει να απορριφθεί ως άνευ αντικειμένου ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας για πλημμελώς αιτιολογημένη απόρριψη από την Επιτροπή Ανταγωνισμού της προβαλλόμενης αδυναμίας αυτής για πληρωμή (Inability to pay) του επιβληθέντος προστίμου, που προβλήθηκε σύμφωνα με τις παρ. 21 και 22 των Κατευθυντηρίων γραμμών της Επιτροπής Ανταγωνισμού και 35 του Τμήματος ΣΤ των Κατευθυντηρίων Γραμμών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων (άρθρο 23 παρ. 2 του Κανονισμού ΕΚ 1/2003), δεδομένου ότι τα στοιχεία που επικαλείται και προσκομίζει λαμβάνουν υπόψη για θεμελίωση της άποψής της το αρχικώς επιβληθέν με την προσβαλλόμενη απόφαση πρόστιμο. Άλλωστε, οι κατευθυντήριες γραμμές τις οποίες εκδίδει η Επιτροπή Ανταγωνισμού, προς ενίσχυση της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης των επιχειρήσεων, αναφορικά με τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλει, βάσει του άρθρου 9 του ν. 703/1977, μπορεί μεν, στο μέτρο που ενέχουν αυτοπεριορισμό της ως προς τον τρόπο ασκήσεως της διακριτικής της ευχέρειας κατά την επιμέτρηση των προστίμων, να δεσμεύουν κατ' αρχήν την Επιτροπή και, κατά τούτο, να παράγουν έννομα αποτελέσματα, αλλά δεν αποτελούν κανόνες δικαίου (πρβλ. απόφαση ΔΕΚ της 28.6.2005, C-189/02 P κ.λπ., Dansk Rrindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκ. 209-211, σχετικά με τις αντίστοιχες κατευθυντήριες γραμμές που εκδίδει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή) και η εφαρμογή τους από την Διοίκηση δεν υποχρεώνει το Δικαστήριο (Διοικητικό Εφετείο) να τους εφαρμόσει, όταν αποφαίνεται επί προσφυγής κατά της οικείας καταλογιστικής πράξεως της Επιτροπής Ανταγωνισμού και προβαίνει, κατ' ενάσκηση της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, στον καθορισμό του προσήκοντος ύψους του προστί-

Αριθμός Απόφασης: 1075/2016

μου (πρβλ. απόφαση ΔΕΚ της 18.9.2003, C-338/00 P, Volkswagen κατά Επιτροπής, σκ. 147, ΣΤΕ 2365, 2007/2013).

12. Επειδή, κατ' ακολουθία αυτών, πρέπει να γίνει εν μέρει δεκτή η προσφυγή και οι πρόσθετες παρεμβάσεις, να μεταρρυθμιστεί η προσβαλλόμενη απόφαση κατά το σκεπτικό, από το δε παράβολο που καταβλήθηκε πρέπει να περιέλθει το 20% στο Δημόσιο και το υπόλοιπο να επιστραφεί στην προσφεύγουσα. Τέλος, τα δικαστικά έξοδα πρέπει να συμψηφισθούν μεταξύ των διαδίκων λόγω της εν μέρει νίκης και ήττας αυτών σύμφωνα με το άρθρο 275 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν. 2717/1999 ΦΕΚ Α' 97).

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

Δέχεται εν μέρει την προσφυγή και τις πρόσθετες παρεμβάσεις.

Μεταρρυθμίζει την 563/VII/2013 απόφασης της Ολομέλειας της Επιτροπής Ανταγωνισμού, κατά το μέρος που με αυτήν επιβλήθηκε σε βάρος του αιτούντος Συνεταιρισμού το ένδικο πρόστιμο και περιορίζει αυτό στο ποσό των ενός εκατομμυρίου επτακοσίων εβδομήντα δύο χιλιάδων οκτακοσίων δύο ευρώ και ογδόντα εννέα λεπτών (1.772.802, 89).

Διατάσσει την επιστροφή του 80% του παραβόλου, που κατατέθηκε από την προσφεύγουσα και την περιέλευση του υπολοίπου 20% στο Ελληνικό Δημόσιο, καθώς και την επιστροφή του παραβόλου που κατατέθηκε από το σωματείο με την επωνυμία «ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ».

Συμψηφίζει τα δικαστικά έξοδα μεταξύ των διαδίκων.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στις 19 Ιανουαρίου 2016.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΟΦΙΑ ΤΣΕΚΟΥ -ΠΛΙΑΤΣΙΚΑ

Αριθμός Απόφασης: 1075/2016

Η απόφαση δημοσιεύθηκε στο ακροατήριο σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση στις 31 Μαρτίου 2016 με τη συμμετοχή της Αλεξάνδρας Μπαρλά, Εφέτη Δ.Δ., λόγω της απόσπασης της εισηγήτριας Σοφίας Τσέκου-Πλιάτσικα στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (άρθρο 194 παρ. 1 και 2 του Κ.Δ.Δ.).

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΡΗΝΗ ΜΙΑΡΗ

Ε.Δ.